

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 70

София, сбота, 26 април

1930 г.

76. заседание

Петък, 25 април 1930 година

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 16 ч. 30 м.)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Агушевъ Еминъ, Андреевъ Никола, Аретовъ Никола, Бечевъ Милко, Бояджиевъ Стефанъ, Величковъ Герасимъ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Страшимиръ, Гичевъ Димитъръ, Горневъ Христо, Данковъ Георги, Данчевъ Панайотъ, Джуджевъ Стою, Димитровъ Добри, Димитровъ Стефанъ, Дочевъ Момчо, Дрънски Димитъръ, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Евтимовъ Борисъ, Енчевъ Георги, Желѣзовъ д-ръ Димо, Ивановъ Савчо, Игнаговъ Василь, Икономовъ Димитъръ, Инглизовъ Иванъ, Казанаклиевъ Георги, Калчевъ Панайотъ, Капитановъ Трифонъ, Кацковъ Левъ, Кожаклиевъ Колю, Колевъ Еню, Колевъ Иванъ, Кулишевъ Георги, Куневъ Кузманъ, Кънчевъ Кънчо, Личевъ Несторъ, Манасиевъ Добри Даневъ, Мангърговъ Димитъръ, Мановъ Христо, Марулевъ Йосифъ, Милановъ д-ръ Кънчо, Милевъ Милко, Миновъ Петъръ, Митевъ Добри, Михайловъ Иванъ, Начевъ Радко, Негенцовъ Досю, Неновъ Александъръ, Николаевъ Йовчо, Орошаковъ д-ръ Хараламби, Павловъ Борисъ, Палиевъ Петко, Петевъ Вичо, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Пиронковъ Александъръ, Радоловъ Александъръ, Славовъ Кирилъ, Стайновъ Петко, Стойковъ Таско, Стояновъ Петъръ, Стояновъ Христо, Тончевъ Желю, Топаловъ Недѣлко, Христовъ Кирко, п. Цвѣтковъ Кръстю, Чакръкчийски Стойне, Ченгелиевъ Антонъ, Шиваровъ Маринъ, Янгузовъ Теню, Яневъ Димитъръ и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпуски на следнитъ народни представители:

На г. Христо Баралиевъ — 1 день и

На г. Христо Мановъ — 2 дена.

Следва да се разреши отпускъ отъ Събранието на следнитъ народни представители, които сж се ползували вече съ 20-дневенъ отпускъ:

На г. Кънчо Кънчевъ — 2 дена;

На г. Вълчо Даскаловъ — 1 день;

На г. Еминъ Агушевъ — 2 дена;

На г. Хюсеинъ х. Галибовъ — 2 дена;

На г. д-ръ Димо Желѣзовъ — 1 день и

На г. Савчо Ивановъ — 2 дена.

Които сж съгласни да имъ се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавамъ, че е постъпило питане отъ народния представителъ г. Георги Петровъ къмъ г. министра на народното просвѣщение — относно уволнението на частния преподавателъ при Музикалната академия г. Христо Панчевъ.

Постъпило е сжщо питане и отъ народния представителъ г. Стефанъ Пѣйчевъ къмъ г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве — относно изстѣпления на полицейски органи на 13 априлъ н. г. въ с. Долна-Липница, В.-Търновско.

Тия питання ще бждатъ препратени на съответнитъ г. г. министри, за да отговорятъ.

Съобщавамъ на Събранието, че е постъпилъ отъ Министерството на финанситъ законопроектъ за статистическото право. (Вж. прил. Т. I, № 92)

Тоя законопроектъ ще бжде раздаденъ на г. г. народнитъ представители и поставенъ на дневенъ редъ.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за откупуване за нуждитъ на новата сграда за Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството имоти на софийската жителка Елисавета Иванова, находящи се на ул. „Царъ Крумъ“, кварталъ № 406, въ София.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 79)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ С. Василевъ: Предлагамъ да му се даде спешностъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има предложение отъ г. министра на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството законопроектъ да бжде приетъ по спешностъ и на второ четене.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ *)

за откупуване за нуждитъ на новата сграда за Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството имоти на софийската жителка Елисавета Иванова, находящи се на улица „Царъ Крумъ“, кварталъ № 406, въ София“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 79)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ чл. 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 79)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 79.

Пристъпваме към втората точка от дневния ред — одобрение предложението за отпускане месечно държавно пособие на някои руски ветерани, взели участие в Освободителната война, и на вдовици на такива, живущи в България.

Моля г. секретаря да прочете предложението

Секретарь Г. Кръстев (д. сг): (Прочита предложението изцяло, заедно с мотивите към него — вж. прил. Т. I, № 54)

Председателстващ А. Христов: Моля, които приемат това предложение, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 66)

Пристъпваме към третата точка от дневния ред — второ четене бюджетопроекта за разходите по изпълнение договора за мир.

Моля г. докладчика да го докладва.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“)

за разходите по изпълнение договора за мир (упражняван от Дирекцията на държавните дългове) за 1930/1931 финансова година“.

Председателстващ А. Христов: Които приемат заглавие на бюджетопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграф без изменение.

Председателстващ А. Христов: Които приемат § 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграф без изменение.

Председателстващ А. Христов: Които приемат § 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграф без изменение.

Председателстващ А. Христов: Които приемат § 3, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграф без изменение.

Председателстващ А. Христов: Които приемат § 4, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграф без изменение.

Председателстващ А. Христов: Които приемат § 5, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграф без изменение.

Председателстващ А. Христов: Които приемат § 6, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замъстник-докладчик Г. Кръстев (д. сг): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграф без изменение

Д-ръ В. Руменов (мак): Искам думата.

Председателстващ А. Христов: Имате думата.

Д-ръ В. Руменов (мак): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! При гласуването бюджетопроекта за разходите по изпълнение договора за мир считам за свой дълг да ви обърна вниманието върху § 3 от този бюджетопроект, където сж предвидени 18.000.000 л. за издръжка на Смесената гръцко-българска комисия.

Председателстващ А. Христов: Стигнахме до § 7. § 3 е приет вече.

Д-ръ В. Руменов (мак): Азъ ще говоря принципно.

Азъ мисля, че няма да изпълня своя дълг, ако не взема думата и не ви съобща това, което ми е известно за дейността на тази комисия, която в продължение на 8—9 години работи и за която ние, в продължение на толкова години, всяка година гласуваме десетки милиона лева. Повтарям, азъ съм, че няма да изпълня дълга си като народен представител, ако не кажа предъ васъ ония предчувствия, които имамъ за дейността на тази комисия отсега нататък, предчувствия, основани върху факти отъ дейността на тази комисия отъ толкова години насамъ.

Тая комисия е повикана да приложи единъ международен акт — конвенцията за така нареченото доброволно изселване на малцинствата отъ Гърция и България; да прилага една конвенция, която ни бѣше наложена въ Ньойн едновременно съ договора за миръ; една конвенция, за която не сж питали, не сж държали сметка за ония населения, за които се отнася тя; една конвенция, която по мнението на всички юристи — азъ не съмъ юристъ, но компетентни юристи казватъ — е уникамъ въ международното право.

Министъръ В. Моллов: Има и по-големи униками.

Д-ръ В. Руменов (мак): Но тая конвенция ни бѣ наложена, ние я приехме и трѣбваше да се подчинимъ, да я прилагаме. Но, г. г. народни представители, още въ самото начало при приложението на тая конвенция стана ясно, че Гърция ще гледа по всякакъвъ начинъ да използва тая конвенция така, че действително на комисията, която ще я прилага, да бждатъ винаги и всякога въ полза на Гърция и въ вреда на България и на изселниците българци. Още въ самото начало — въ 1920 г. — е подаденъ единъ меморандумъ, едно повѣрително писмо до тогавашния министъръ-председател, покойния Александъръ Стамболийски, тогава министъръ на външните работи, въ което подробно, най-изчерпателно се посочва начинътъ, по който тая конвенция ще се прилага отъ страна на гърците. Считамъ за нужно сега да отбележа това, за да се види доколко хората, на които туй дѣло е било при сърдце — хора, които сж знаели, имали сж оитност отъ отношенията между България и Гърция — сж били предвидливи тогава. Съ писмо № 109 отъ 16 юний 1920 г. е било предупредено българското правителство за това, което ще става. За голѣмо съжаление, тѣзи предвиждания тогава не сж взети въ внимание отъ страна на Министерството на външните работи и заради това дойдохме до туй положение, въ което се намираме сега. Въ туй писмо до министра на външните работи се казва: „Мина се почти една година, откакъ тая конвенция влѣзе въ сила и въ Гърция се създаде една голѣма комисия отъ най-компетентни лица — юристи, агрономи и отъ други компетентности — която комисия въ продължение на редъ месеци е изучавала въпроса, създаде е, така да се каже, единъ правилникъ, изработила е директиви за цѣлата понататъшна дейностъ на Гръцко-българската комисия, директиви, които ще се даватъ на главния делегатъ, представител на Гърция“. У насъ, за съжаление, такова нѣщо не стана: всички въпроси се разрешаваха еднолично отъ министрите както презъ времето, когато управляваха земледѣлцитъ, така, за голѣмо съжаление, бѣше и следъ 9 юний. Азъ мога да заявя отъ тукъ, че въ Министерството на външните работи има рапорти отъ хора компетентни, които сж предупреждавали и министрите презъ време на земледѣлския режимъ, и министъръ Калфовъ следъ 9 юний. Обаче никога и до день днешенъ хората, които сж заинтересовани лично въ тоя въпросъ, които знаятъ въ най-големи подробности какво се върши въ тая Гръцко-българска комисия — тѣзи хора никога не сж били изслушвани, никога тѣхното мнение, тѣхното предупреждение не е било взето въ внимание.

Преди три години, когато се разглеждаше сжщиятъ тоя бюджетъ въ бюджетарната комисия, азъ по дългъ по-вдигнахъ тоя въпросъ, изнесохъ много данни и факти,

*) За текста на бюджетопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 76.

които показват, които доказват, че Смѣсената гръцко-българска комисия е работила и работи пристрастно. Тази комисия взема своите решения всѣкога — или ако не всѣкога, то, мога да твърдя, въ болшинството случаи — съ огледъ да се услужи на гръцкитѣ изселници, на гръцкото правителство и на гръцкото съкровище. За доказателство служи фактътъ, че неутралниятъ представителъ отъ Обществото на народитѣ, г. де Рооверъ, напуста тая комисия, когато се започна да се изработва баремътъ за оценитѣ на имотитѣ; той не достоя затова, защото видѣ, че ще се създаде единъ баремъ, който е несправедливъ и който ще бѣде само въ полза на гръцкитѣ изселници и на гръцката държава. Де Рооверъ, честниятъ и справедливиятъ чужденецъ, напуста тая комисия и си отиде. По-нататъкъ напуста единъ другъ членъ на комисията, пакъ чужденецъ, г. Годио, който бѣше председателъ на подкомисията; той сѣщо напуста, защото и той не можеше да се помири съ това положение — голѣмитѣ въпроси, болшинството отъ въпроситѣ да се разрешаватъ несправедливо по отношение на българскитѣ изселници и по отношение на българската държава. Тѣзи нѣща азъ изнесохъ тогава въ бюджетарната комисия. Тогава азъ изнесохъ още и други факти, за които считамъ, че сега е неумѣстно да се говори. Тогава казахъ, че има и такива нѣща, такива факти, които даже и въ бюджетарната комисия, където се говори, така да се каже, при закрити врата, азъ не мога да изнеса и затова помолихъ бюджетарната комисия да избере отъ своята срѣда трима души за анкетна комисия, която да извърши една анкета и да се види какво вършатъ нашитѣ делегати въ сравнение съ това, което вършатъ неутралнитѣ. Ние, разбира се, не можемъ да направимъ нѣщо повече въ туй отношение, но поне чрезъ тая анкета да се види какво вършатъ българскитѣ делегати.

К. Маноловъ (зам): Получаватъ си дневнитѣ!

Д-ръ В. Руменовъ (мак): И азъ имахъ достатъчно основание да твърдя това — за недостатъчно проявена дейностъ отъ страна на нашитѣ делегати — защото иначе какъ ще обясните вие, г. г. народни представители, следния фактъ. Преди всичко гръцкиятъ главенъ делегатъ отначало и досега всѣкога е билъ човѣкъ съ високо обществено положение въ Гърция; имало е главенъ гръцки делегатъ въ тази комисия, който е билъ министъръ-президентъ въ Гърция. И, г. г. народни представители, всѣкога, когато въ тая Смѣсена гръцко-българска комисия се е случвало, като изключение, да се реши нѣкой въпросъ въ полза на българскитѣ изселници и на българската държава, гръцкото правителство е смѣнявало своя делегатъ. Това е достатъчно доказателство какъ гръцкото правителство, какъ гръцкото обществено мнение е следѣло дейността на гръцкитѣ делегати въ тази комисия. У насъ какво става? За съжаление, нашиятъ представителъ по-напредъ, а сѣщо така и сегашниятъ, не всѣкога сѣ защищавали както интереситѣ на българскитѣ преселници отъ Македония подъ гръцка власт, така и интереситѣ на държавата. И азъ искахъ тогава да се назначи отъ срѣдата на бюджетарната комисия една малка анкетна комисия, която да отиде да провѣри дейността на нашитѣ делегати и, безъ да изнася факти, да каже своето заключение въ бюджетарната комисия, когато ще се гласува този параграфъ за Гръцко-българската смѣсена комисия. Тия г. г. народни представители, които бѣха въ това заседание на бюджетарната комисия, си спомнятъ какви дебати станаха. Въ тѣхъ взеха участие и г. Калфовъ, и г. Михаилъ Маджаровъ, и г. министъръ-председателъ Ляпчевъ, и г. Буровъ, и настроението бѣше таково, че непременно бюджетарната комисия щѣше да излъчи отъ себе си една комисия, която да анкетира дѣлата на нашитѣ делегати въ Гръцко-българската смѣсена комисия.

Г. министъръ-председателъ Ляпчевъ тогава каза: „Нека г. докторътъ се срещне насаме съ г. Буровъ, министъръ на външнитѣ работи, и му каже, каквото има да каже, и ако следъ това г. докторътъ е недоволенъ, да прави каквото му диктува дългътъ, като народенъ представителъ“. И действително, подиръ известно време имахъ една среща съ г. Буровъ, въ присѣдствието на главния делегатъ при Смѣсената гръцко-българска комисия г. Джулчевъ и въ присѣдствието на нашия многоуважаемъ председателъ на македонската група г. Каранджуловъ. Размѣнихме много мисли, изнесохъ много факти и тогава ми се дадохъ увѣрения, че отсега нататкъ тѣзи нѣща нѣма да ставатъ, обаче, за голѣмо съжаление, тия увѣрения на г. министъръ Буровъ не се изпълниха.

И ето защо, азъ се считамъ въ правото си да повдигна този въпросъ сега; ако не бихъ го повдигналъ, бихъ счелъ

за себе си, че не си изпълнявамъ дълга. Азъ нямъ безбройни факти, азъ мога съ часове и денонощия да ви изнасямъ факти, отъ които най-ясно, най-флагрантно се доказва колко несправедливо сѣ решавани много голѣми въпроси. Но правата на Смѣсената гръцко-българска комисия сѣ много голѣми — нейнитѣ решения сѣ безапелационни. За миналото нѣма да говоря. Но не мога да оставя безъ опровержение едно изявление на г. министъръ-председателя, направено преди месецъ и половина, когато ми отговаряше на питането защо цената на бѣжанскитѣ облигации е ниска. Тогава г. министъръ-председателъ събщи, че срѣдната оценка на имотитѣ на едно изселено българско домакинство отъ Тракия и Македония е 100 хиляди лева. Съ това г. министъръ-председателъ искаше да докаже, че не сѣ така ниско оценени имотитѣ на бѣжанцитѣ въ Тракия и Македония. Мога смѣло да кажа, че тази цифра е много малка, защото стойността на имотитѣ въ Тракия и Македония е много по-висока отъ тая срѣдна оценка, която прави Гръцко-българската смѣсена комисия. Тази оценка въ най-либераленъ, въ най-широкъ смисълъ е 30%, максимумъ 40% отъ реалната имъ стойностъ. Съ 60—70% сѣ оцетени българскитѣ изселници отъ Македония и Тракия. Но, казвамъ, миналото не се връща, и моята целъ, излизайки да говоря, е да предупредя това, което има да се извърши заанапредъ. А има още много нѣщо да се извърши. И ако всичко това, което ще се върши, ще се върши по сѣщия теркъ, по сѣщия начинъ както досега, азъ, г. г. народни представители, съмъ убеденъ, както сега е день, че ще дойде скоро народно представителство, което ще бѣде принудено да гласува тукъ нови репарации, нови задължения по отношение на Гърция. Това е моето дълбоко убеждение, г. г. народни представители! И ако излизамъ да говоря, то е не да защищавамъ тия нещастни изселници българи оттамъ — то се видѣ, че тѣхъ нѣма никой да защити — но за да изтъкна, че съ това, което се проектира да се върши, ако се върви по сѣщия теркъ, по сѣщия начинъ, по сѣщата система въ тая Смѣсена гръцко-българска комисия, българското съкровище ще бѣде задължено съ милиарди. Доказателства? — Много сѣ ясни.

Преди всичко ще ви напомня следното. Две години тая Смѣсена гръцко-българска комисия стоя безъ никаква работа, затова защото отъ 1920 г. до 1922 г. включително само 8 декларации отъ македонци бѣха подадени за изселване. Сроктъ изтече. Сроктъ бѣше 2-годишенъ: който си подаде декларацията въ този срокъ, изселва се, който не подаде, за него остава status quo ante. Гърцитѣ поискаха да се продължи сроктъ — и той се продължи. И когато гърцитѣ видѣха, че въпрѣки продължението на срока, никой отъ българитѣ отъ Македония и Тракия не подава декларация за изселване, тогава тѣ създадохъ Търлската случая. Почнаха съ тероръ, съ убийства, които най-флагрантно се доказаха отъ представители на Обществото на народитѣ. Та, искамъ да кажа, гърцитѣ искаха да се продължава сроктъ за даване декларации сѣ още 6 месеца, година, две, три години — 4—5 години все се продължава сроктъ за даване декларации. И сега какво е положението? Шестъ хиляди декларации има подадени вънъ отъ срока. 1 януарий 1930 г. е билъ последниятъ срокъ. И гърцитѣ не се съгласяватъ да се разгледатъ тия 6 хиляди декларации, защото сѣ подадени отъ българи. Вънъ отъ това, г. г. народни представители, има 2 хиляди декларации, така наречени допълнителни, подадени отъ хора, които по-напредъ, въ срокъ, сѣ дали своитѣ декларации. Много по декларациитѣ, подадени навреме, е ликвидирано, но поради туй, че по това време изселницитѣ сѣ нѣмали достатъчно документи и поради семейни причини — наследяване, дѣлежъ и т. н. — мнозина сѣ подали допълнителни декларации. Такива допълнителни декларации сѣ дадени отъ 2.000 семейства — значи, всичко ставатъ 8.000 декларации, които засѣгатъ имоти за стотици милиони, а може би и милиардъ лева. Докато гърцитѣ по-рано постоянно искаха и налагаха продължение на срока за подаване декларации, сега, когато сѣ декларациитѣ на тѣхнитѣ сънародници тукъ се ликвидира, тѣ се формализиратъ и не се съгласяватъ да се продължи сроктъ за нашитѣ бѣжанци. Това е едно голѣмо оцетение, което се тѣкми да се нанесе на българитѣ изселници; и понеже тѣ ставатъ български подданици, оцетява се българската имотност, състоянието на гражданитѣ, следователно, оцетява се и държавата.

Но има и друго. Азъ мога смѣло да заявя тукъ, че тия допълнителни декларации не сѣ били разгледани въ срока само поради нехайността на нашитѣ делегати. И азъ съмъ готовъ на една анкета по този въпросъ, която ще установи писмено, че когато сѣ запитвали нашия делегатъ отъ подкомисията: „А бе, защо си държалъ тия книжа, наши

знаеш, че има срок", той е казал: „Тъ сж допълнителни и за тях нѣма срок“. Въ сжщност имало е нѣ какво решение на комисията до коя дата да се разгледат допълнителнитѣ декларации. Сега 2.000 декларации гърците отказват да разгледат само поради това, че лицето, което е натоварено да завежда тая служба, е било некомпетентно и нехайно.

В. Кознички (нац. л): Кой е този?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Нѣма нужда отъ имена.

В. Кознички (нац. л): Какъ да нѣма нужда? Не е престъпление, ако му се каже името. Той трѣбва да се даде подъ съдъ!

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Г. г. народни представители! По тия въпроси има питане отъ нашия другаръ г. Инглизовъ до г. министра на външнитѣ работи, и той ще изнесе факти, имена, цифри, и всичко. Моята целъ е друга — само общо да ви нарисувамъ картината на положението.

Н. Пждаревъ (д. сг): На работа ли е още този господинъ?

Д. Жостовъ (мак): Протеже е.

С. Омарчевски (з. в): На работа ли е още?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Това не мога да кажа. Каблешковъ се казва.

Н. Пждаревъ (д. сг): Какъвъ е той?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Той е бившъ офицеръ отъ генералния щабъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): А-а-а! За какво е назначенъ тамъ? За работа ли?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Той е български делегатъ въ подкомисията.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Руменовъ! Като сте имали намѣрение да повдигате този въпросъ, защо не пожелаете да дойде г. министърътъ на външнитѣ работи тукъ?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Не е отговоренъ г. министърътъ на външнитѣ работи. Г. министърътъ на финанситѣ е сега шефъ на тая служба.

К. Лулчевъ (с. д): Министърътъ на външнитѣ работи е длъженъ да бѣде тукъ

Министъръ С. Василевъ: Тоя бюджетъ е на министра на финанситѣ, а не на министра на външнитѣ работи.

К. Пастуховъ (с. д): Въпроситѣ сж интересни и щомъ се изнасятъ предъ Народното събрание, би било желателно, освенъ финансовиятъ министъръ, да бѣде тукъ и министърътъ на външнитѣ работи, за да даде известни освѣтления. Инакъ какво би значело? — Ораторитѣ си говорятъ и всичко си минава и заминава! А материята е толкова интересна и свързана съ такива работи, че действително заслужава да се дадатъ освѣтления, ако се зачита Парламентътъ. Азъ не вѣрвамъ г. министърътъ на финанситѣ да е въ течение на всички тия въпроси и да може или да потвърди, или да Ви опровергае. Въ комисията по Министерството на външнитѣ работи е докладвано и, предполага се, че министърътъ на външнитѣ работи е въ течение на всичко това, което Вие, г. Руменовъ, говорите.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Понеже сега разглеждаме съответния параграфъ, азъ мисля, че сме въ правото си да искаме народното представителство да бѣде освѣтлено по този въпросъ.

К. Пастуховъ (с. д): Моята бележка се отнася и по това, че крѣпко се гласуватъ бюджетитѣ, трѣбва да присъствуватъ не само народнитѣ представители, но и министритѣ. А, за съжаление, голѣма частъ отъ министритѣ не присъствуватъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Трѣбва да присъствуватъ преди всичко министритѣ, а не народнитѣ представители.

К. Пастуховъ (с. д): Така е. Министритѣ носятъ отговорностъ поотдѣлно и съвкупно за управлението и тѣ

трѣбва да бѣдатъ тукъ, когато се разглеждатъ бюджетно-проектитѣ, защото инцидентно или нарочно могатъ да бѣдатъ повдигнати такива важни въпроси.

А. Малиновъ (д): Не остава друго, освенъ Народното събрание да вземе решение да бѣде поканенъ да дойде тукъ г. министърътъ на външнитѣ работи, и той е длъженъ да дойде. Азъ правя такава предложение.

К. Пастуховъ (с. д): Не е въпросъ тукъ до заплатата на нѣкой околийски началникъ, за да си правимъ оглушки; въпросътъ се касае за засегнати жизнени интереси отъ финансово естество, а така сжщо и за отношенията между две държави, за бѣжанци и, естествено, важно е да бѣдатъ дадени освѣтления на Народното събрание отъ надлежнитѣ министри. Азъ не предполагамъ, че г. министърътъ на финанситѣ е въ течение на всичко онова, което изнесе сега уважаемииятъ колега г. д-ръ Руменовъ, който си е далъ трудъ да изучи много подробности и да ги изнесе тукъ. Ето защо, добре би било да дойде тукъ г. министърътъ на външнитѣ работи, за да даде нуждитѣ освѣтления — или да опровергае, или да потвърди, въобще да изясни всичко това, което се изнесе отъ трибуната на Народното събрание.

Министъръ В. Молловъ: Азъ бихъ помолилъ, щото ораторътъ да довърши речта си, а когато дойде да се разглежда въ понеделникъ или въ вторникъ бюджетътъ на Министерството на външнитѣ работи, тогава, естествено, този въпросъ пакъ ще се повдигне.

Н. Пждаревъ (д. сг): Тогава нѣма смисълъ да говори сега г. Руменовъ.

К. Пастуховъ (с. д): Не е така, г. министре. Азъ пакъ ще повтора: ако е думата за нѣкой околийски началникъ, тогава можемъ да кажемъ и така, и инакъ, но въ случая...

Министъръ В. Молловъ: Понеже е въпросъ за отношенията между две държави, естествено е, че при разглеждането бюджета на Министерството на външнитѣ работи този въпросъ пакъ ще се сложи.

Н. Пждаревъ (д. сг): Ето, тукъ се е сложилъ сега.

Министъръ В. Молловъ: Азъ каквото мога, ще отговоря, а по-нататкъ ще отговори г. министърътъ на външнитѣ работи.

Н. Стамболиевъ (з. в): Тукъ има интереси на бѣжанци.

К. Пастуховъ (с. д): И на бѣжанци, и на държава.

Н. Стамболиевъ (з. в): Касае се за бѣжанци, които сж изгонени, които изнемогватъ, чиито интереси се жертвуватъ, не сж защитени отъ българскитѣ делегати въ респективнитѣ комисии.

К. Лулчевъ (с. д): Г. председателю! Понеже сж засегнати много важни и сжществени интереси, направи се предложение — и добре, че се направи — да бѣде поканенъ да дойде тукъ г. министърътъ на външнитѣ работи. Нека да не се отминава мѣлкомъ това предложение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Азъ съобщихъ на началника на канцеларията да покани г. министра на външнитѣ работи да дойде.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Г. г. народни представители! Уважаемииятъ министъръ на финанситѣ г. Молловъ — азъ съмъ лѣкаръ и може би да грѣша — каза, че въпросътъ е за отношенията между две държави. Моето разбиране е, че въпросътъ, който повдигамъ азъ, не е за отношенията между две държави, а е за това, какво сж правила нашитѣ делегати въ Смѣсената грѣцко-българска комисия. Това, което е направено вече досега, то е свършено, но да се направи нѣщо, щото занаяредъ да не се повтаря туй, което е било досега. Това е целта ми.

Н. Пждаревъ (д. сг): Има и другъ въпросъ — политически.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): И ако изнасямъ нѣкои факти, то е за да илюстрирамъ положението и за да обърна внимание и на народнитѣ представители, и на почитаемото правителство да се взематъ мѣрки.

Та, казвамъ, Гърция не ще да се гледатъ допълнителнитѣ декларации, които сж около 2 хиляди; не ще да се

гледат и 6-ти хиляди декларации, подадени следъ срока. Това е единъ голѣмъ въпросъ, и смѣтамъ, че почитаемото правителство трѣбва да направи всичко възможно да се разгледатъ допълнителнитѣ декларации, както и подаденитѣ следъ срока декларации.

Но има и другъ единъ голѣмъ въпросъ, г. г. народни представители — въпросътъ за общественитѣ имоти. Азъ не съмъ юристъ, но юристи, въ които имамъ пълна вѣра, казватъ, че въпросътъ за църковнитѣ и училищнитѣ имоти не се засѣга отъ конвенцията. Българското правителство още отъ самото начало трѣбваше да отхвърли искането на гърцитѣ да се замѣсва въпросътъ за общественитѣ имоти — за черквитѣ и училищата. Тамъ е грѣшката на българското правителство, дето на своитѣ делегати то не даде категорични инструкции, щото този въпросъ въ Смѣсената гръцко-българска комисия да не се повдига и разглежда. А ние се уловихме, така да се каже, на тази грѣпка вждица — комисията да разглежда и такива дѣла. Въпросътъ не е завършенъ и е отнесенъ на Хагския съдъ. Споредъ мене, това е също така една голѣма грѣшка, защото ето какво ще се получи, г. г. народни представители. Гърцитѣ сж направили най-подробно описание на своитѣ черкви и училища; отишли сж до такива подробности, г. г. народни представители, че въ черквата имало такива и такива подсвещници, тежели толкова килограма, толкова милиграма и пр. До невѣроятни размѣри сж надудили фактитѣ, и утре, когато ще дойде да се разглеждатъ тѣзи дѣла по сжния начинъ, както се разглеждаха дѣлата за имотитѣ на българскитѣ изселници отъ Македония, ще излѣзе, че България трѣбва да плаща милиарди на Гърция за тия общественни имоти — черкви и училища — които тукъ, въ България, сж оставили гърцитѣ. А нашитѣ общественни имоти: черкви, училища, дюкяни, ниви, ливади, черковни и училищни — какви сж и колко сж? Не можеше българското правителство да не знае този фактъ, че въ турско време църковнитѣ и училищни настоятелства не бѣха признати за юридическа личностъ и че много черковни и училищни имоти бѣха записани на името на отдѣлни лица, векили, които сега сж ги ликвидирали като частни имоти. И останаха какви имоти? Вие знаете положението въ Македония, вие знаете борбитѣ съ гръцката патриаршия, вие знаете, че по времето на издаването на фермана за образуването на Екзархията турското правителство на много мѣста църквитѣ ги даде на патриаршията и че българското население, следъ основаването на Екзархията, почна да си гради свои църкви и училища и въ скоро време то си построи и малки сгради, нишожни имоти, които, общо взето, представляватъ малка ценностъ. И когато Хагскиятъ съдъ ще реши да се ликвидиратъ и тия имоти, ние ще трѣбва да плащаме милиарди на Гърция срещу 200-300 милиона лева, които ние ще вземемъ отъ Гърция. Всичко това, разбира се, ще бѣде за смѣтка на българското държавно съкровище.

Ето защо, казвамъ, трѣбва да се обърне най-сериозно внимание на почитаемото правителство да упражнява контролъ върху дейността на нашитѣ делегати въ тази Смѣсена гръцко-българска комисия; да упражнява поне такъвъ контролъ, какъвто упражнява Гърция. Както ви казахъ, Гърция досега смѣнява много пѣти главния си делегатъ, Гърция смѣнява делегатитѣ си въ подкомисиитѣ, тя смѣнява постоянно и другитѣ дребни чиновници. Всѣкога, когато нѣщо се решава не въ полза на Гърция, Гърция държи отговорни лицата, които сж натоварени съ тая работа. Това азъ искамъ да подчертая, на това азъ искамъ да обърна вниманието на г. г. министритѣ, на почитаемото правителство.

Другъ единъ фактъ, който за васъ г. г. юриститѣ е много ясень. Има единъ протоколъ на тая Смѣсена гръцко-българска комисия още отъ самото начало на учредяването ѝ, въ който се казва, че тя ще действува като юридическо учреждение на основание на законитѣ въ страната, където сж имотитѣ. Гръцкитѣ делегати по единъ много префиненъ и изкусенъ начинъ отлагатъ голѣмитѣ дѣла и чакатъ благоприятенъ моментъ кога ще могатъ да ги разрешатъ. Останали сж голѣми, крупни дѣла за разрешаване, по които Гърция претендира за много стотици хиляди декари гори въ България. Смѣсената гръцко-българска подкомисия въ България, въпрѣки протокола, че ще действува на основание законитѣ въ страната, където сж имотитѣ, е решила въпроса за горитѣ тѣкмо противно на законитѣ въ нашата страна. По въпроса за яйлацитѣ — за васъ г. г. юриститѣ е много добре известенъ — има касационно решение, че яйлакъ-сайбинитѣ не сж сайбии на дървесната маса отгоре.

А. Малиновъ (д): На саморасли дървета.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Така е споредъ нашия законъ. Гръцко-българската смѣсена подкомисия въ България е решила, обаче, досега нѣколко дѣла безъ огледъ на действащитѣ закони у насъ — тя признава яйлакъ-сайбинитѣ за собственици на гората, тогава, когато пъкъ въ Гърция смѣсената подкомисия решава спороветѣ за гори така, както е разрешенъ у насъ яйлашкия въпросъ. Ето защо, по изчисленията на едни, ще трѣбва, ако така се върви, както е почнало да се върви, стотици милиони лева, милиарди да плаща нашата държава.

Другъ единъ въпросъ. Чета вчера въ вестника, че Софийската смѣсена гръцко-българска подкомисия била вече съкратена, че цѣлиятъ ѝ инвентаръ е изпратенъ въ Атина и че въ София е останало само едно бюро отъ трима души начело съ белгиеца Намешъ, което бюро ще служи за връзка между бѣжанцитѣ тукъ и Главната комисия въ Атина. Значи, всички дѣла, които досега не сж още разрешени, ще се разрешаватъ кѣде? — въ Атина — и нашитѣ нещастни бѣжанци ще трѣбва да ходятъ въ Атина да търсятъ справедливостъ и да представятъ доказателства за правотата на своята кауза. Разбирамъ, че трѣбва да се правятъ икономии и съкращения, но...

Д. Даскаловъ (з. в): Защо се прави това?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): То се знае защо.

Д. Даскаловъ (з. в): Командировачни има, сигурно затукъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Пакъ ще се повърна на тоя меморандумъ, който е даденъ въ 1920 г., въ който се казва, че тази Смѣсена гръцко-българска комисия не бива да бѣде нито въ Атина, нито въ София, а трѣбва да бѣде на мѣстото, където се разрешаватъ въпроситѣ; най-малкото, когато е въ Гърция, тя трѣбва да бѣде въ Солунъ, а когато е въ България, да бѣде въ Пловдивъ, защото още тогава се видѣ, че обектъ за заселяване на изселницитѣ българи ще бѣде главно Бургазкиятъ окръгъ и защото отъ Бургазкия окръгъ имаше гърци да се изселватъ. Но тоя гласъ не бѣ чутъ и ние виждаме какъ на тая Смѣсена гръцко-българска комисия не ѝ се седи въ София.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не ѝ се работи въ София — искате да кажете.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Искатъ въ Атина да сж. И тая Главна смѣсена гръцко-българска комисия, която трѣбваше да контролира какво вършатъ подкомисиитѣ, никога това не е правила. И сега, когато сж останали много и много дѣла, нашитѣ нещастни бѣжанци ще трѣбва да ходятъ въ Атина или да наематъ адвокати, да имъ плащатъ, и тѣ да ходятъ въ Атина вмѣсто тѣхъ. Колко пари струва това? Кой може да го направи това? Ето защо, азъ смѣтамъ, че е голѣма грѣшка...

Д. Жостовъ (мак): Пардонъ, г. докторе. Не ще могатъ да намѣрятъ въ Атина адвокати да ги защищаватъ. Въ Сърбия сърбинъ адвокатъ не защищава българинъ; въ Гърция гръцки адвокатъ не защищава българинъ, а въ България се намѣриха адвокати, които поддържаха предъ тая комисия, че решенията на нашия Касационенъ съдъ не били задължителни за нея. Азъ казвамъ дори, че ако нѣкой заведе дѣло за цѣла България, ще се намѣрятъ хиляда адвокати у насъ да защищаватъ тая кауза, даже и между нашитѣ колеги.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Прави сте. — Г. г. народни представители! Мнозина отъ васъ сте адвокати; моля ви се, срещнете се съ нѣкои отъ тия ваши колеги, които сж ходили въ Солунъ, които сж защищавали правата кауза на нашитѣ българи предъ комисии и азъ съмъ увѣренъ, че 99% ще ви кажатъ, че ние трѣбваше да вземаме тамъ съдружни адвокати гърци, защото само съ адвокати гърци можеше нѣкога нѣщо да се сполучи.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. докторе, позволете. — Г. председателю! Когато въ Камарата се отправя нѣкакъвъ епитетъ къмъ нѣкой народенъ представителъ, тукъ се вдига шумъ и скандалъ се прави. Сега се отправя единъ упрекъ, който унижава Народното събрание и неговитѣ членове. Този упрекъ се минава съ мълчание отъ председателството на Камарата. Когато се казва, че народни представители-адвокати сж готови да продадатъ България, азъ смѣтамъ, че председателството трѣбваше да схване тази бележка и да иска пояснение, защото това не може тъй да мине.

Д. Даскаловъ (з. в): Председателътъ го схвана, че е право.

Председателстващ А. Христовъ: (Звъни)

Г. Марковъ (з. в): Нека адвокатитъ тукъ да опровергаватъ това.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Г. г. народни представители! Това положение, което се създава сега, азъ не мога да си го обясня даже отъ цифрата 18 милиона лева, ...

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! ...

Председателстващ А. Христовъ: Г. Жостовъ визираше адвокатитъ изобщо.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не, наши колеги тукъ, народни представители.

Председателстващ А. Христовъ: Г. Руменовъ сжщо говори изобщо за адвокатитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не г. Руменовъ, а г. Жостовъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): И азъ употребихъ думата колеги адвокати изобщо.

Председателстващ А. Христовъ: Г. Жостовъ! Азъ Ви моля да се обясните: визирате ли народни представители адвокати?

Д. Жостовъ (мак): Азъ говоряхъ изобщо. Казахъ, че ще се намърятъ даже измежду насъ, народнитъ представители. (Глъчка)

Н. Пждаревъ (д. сг): Значи, добре съмъ схваналъ.

Председателстващ А. Христовъ: Г. Жостовъ! По-неже не се чува, моля, пояснете Вашата мисълъ.

Д. Жостовъ (мак): Азъ казахъ, че въ Сърбия българинъ не може да намърши адвокатъ; въ Гърция сжщо българинъ не може да намърши адвокатъ, който да му защити интереситъ. Ако дойде въпросътъ до България и ако нѣкой заведе дѣло съ претенция, че цѣла България е негова, ще намърши маса адвокати да го защитаватъ и може би и измежду наши колеги ще намърши.

Председателстващ А. Христовъ: Продължете, г. Руменовъ

Н. Пждаревъ (д. сг): Въ никой парламентъ това не би се допустнало, не би се отминало тъй.

Председателстващ А. Христовъ: Той каза „може би“.

А. Малиновъ (д): И г. Жостовъ, ми се чини, че е адвокатъ; нали се отнася и за него?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Г. г. народни представители! Съ цифрата 18 милиона лева азъ не мога да си обясня туй положение, което се създава около бъдещата много сложна и много деликатна дейностъ на Смѣсената гръцко-българска комисия. Докато по-рано имаше 5—6 подкомисии съ единъ бюрокъ персоналъ и се харчеха; напр., миналата година 29 милиона лева, по-миналата година 31 милиона лева, презъ 1927 г. 43 милиона лева, сега виждаме, че кредитътъ се намалява почти наполовина, като се съкращаватъ подкомисиятъ. Значи, Главната комисия сега се увеличава съ второстепенъ или третостепенъ персоналъ, а цифритъ показватъ, че има да се разглеждатъ още много дѣла. Като има още много дѣла да се разглеждатъ, азъ съмтамъ, че е дългъ на почитаемото министерство да направи своитъ посѣпки, щото, когато се гледатъ въ тази комисия български дѣла, комисията да дохожда въ България, а когато се разглеждатъ гръцки дѣла, тя да отива въ Гърция. Ако е удобно на гърцитъ да бждатъ въ Атина, нека отиватъ въ Атина. Но да се разкарватъ нашитъ бѣжанци да отиватъ въ Атина, когато се разглеждатъ тѣхни дѣла по апелация, азъ мисля, че е въ щета на българската държава.

Тия бѣха въ общи черти, въ голѣми линии моитъ бележки по дейността на тази Смѣсена гръцко-българска комисия. И заключавамъ, че дългъ се налага на почитаемото правителство: първо, да настои и защити интереситъ на бѣжанцитъ, въ смисълъ, допълнителнитъ декларации, подадени отъ тѣхъ, да бждатъ разгледани; 6-тъ хиляди декларации, които гърцитъ считатъ за подадени следъ срока, сжщо да се разглеждатъ. Второ, по въпроса за обще-

ственитъ имоти, за имотитъ на черкви и училища, да се направи нужното, щото представителтъ на българската държава предъ Хагския съдъ да излѣзе и защити тезата, че тия имоти не сж размѣняеми и че българскитъ бѣжанци не искатъ да си продаватъ свещенитъ мѣста — гробищата и църквитъ, въ които сж се молили. И азъ мисля, че когато собственицитъ имъ не искатъ да ги продаватъ, българското правителство нѣма моралното право да ги продава, защото то не е собственикъ на тия имоти. И третото, което е отъ практически характеръ, е: дѣлата за имотитъ на българи, които има да се разглеждатъ, да се разглеждатъ тукъ — комисията да дохожда да ги разглежда тукъ — а дѣлата за имоти на гърци да се гледатъ въ Гърция.

Не стане ли това, г. г. народни представители, не направи ли почитаемото правителство нужното, щото тия въпроси да се разрешатъ така, ние ще останемъ длъжници на Гърция. Азъ, както ви казахъ въ началото, съмъ убеденъ, че единъ день ние, или друго народно представителство, ще трѣбва да гласува да плащаме нови репарации. Сега се изтъква, че имотитъ на българскитъ изселници сж оценени съ 1,600.000.000 л. повече отъ имотитъ на гръцкитъ изселници. Но тая сума ще бжде далечъ надминава съ бъдещитъ решения на Смѣсената гръцко-българска комисия да плащаме имотитъ на черквитъ и училищата. Тогава ние ще бждемъ задължени да гласуваме да плащаме милиарди лева. За да не стане това, азъ бѣхъ длъженъ да изнеса туй, което зная и да обърна внимание на почитаемото правителство. (Ржкоплѣскания отъ македонцитъ и отъ нѣкои отъ дѣвицата)

Председателстващ А. Христовъ: Други нѣма записани.

Има думата г. министъртъ на финанситъ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Мислитъ, които уважаемиятъ г. Руменовъ не за пръвъ пътъ изложи предъ Народното събрание, засѣгатъ дейността на Смѣсената гръцко-българска комисия. Трѣбва да кажа, че нееднократно, както въ бюджетарната комисия, тъй и въ комисията по Министерството на външнитъ работи, а сжщо тъй и въ пленума, сж давани подробни обяснения по всички въпроси, които се повдигатъ и този пътъ. Не преди много, преди две или три седмици, азъ имахъ възможностъ въ течение на едно заседание да дамъ пълни освѣтления на Народното събрание по поводъ едно питане, отправено до мене отъ уважаемиятъ г. Руменовъ и г. п. Николовъ. Тамъ въпросътъ бѣше сложенъ въ една друга форма — за намаления курсъ на бѣжанскитъ облигации, но заедно съ това бѣха повдигнати и въпроситъ, които сега отново се повдигатъ.

Нѣма защо да се връщамъ къмъ миналото, нѣма защо да характеризирамъ конвенцията отъ 1919 г. По нея се говори нееднократно и даже имаше едно предложение въ Народното събрание, да се измѣнимъ тая конвенция, но нѣкакъ си да я отгѣнимъ, нѣщо, което, както знаете, е невъзможно, нѣщо, което не може да бжде осъществено по какъвто и да е начинъ. Тази конвенция създаде известни задължения, създаде и известни права за България. Г. Руменовъ я нарича уникумъ, но той преди да я нарича такъвъ уникумъ, защото тя действително до известна степенъ е такъвъ, трѣбваше да я сравни съ турско-гръцката конвенция по принудителното изселване на бѣжанцитъ, за да се убеди, че конвенцията отъ 1919 г. е една сравнително — казвамъ сравнително и подчертавамъ това — много по-лека конвенция и дава много по-голѣма възможностъ да бждатъ запазени интереситъ на нашитъ бѣжанци, отколкото това е могло да стане досега споредъ правилата или споредъ стипулациитъ на турско-гръцката конвенция, която биде сключена по-сетне въ Лозана. И сега, когато ние се намираме предъ една съдебна инстанция за тълкуване на известни постановления на нашата конвенция, ние използваме това сравнение съ турско-гръцката конвенция, за да дойдемъ до известни положения или до известни изводи, които ние считаме, че сж основани на право и на справедливостъ. Но то е единъ въпросъ, по който има да се говори по-сетне, предъ видъ на това, че той се намира предъ една висша съдебна инстанция, макаръ само за едно съвѣщателно мнение, за едно avis consultatif. Не е удобно, следователно, да се разискватъ сега подробно ония аргументи, които дава противната страна и които даваме ние за защита на нашитъ интереси.

Излишно е, прочее, да се връщаме къмъ тая конвенция отъ 1919 г., излишно е и да я характеризираме; всѣки знае какво представлява тя отъ себе си.

Оттогава насам, специално от 1920 г., българското правителство нееднократно, всяка година, и непрекъснато е било въ задължението да се занимава с въпроса за ликвидирателното на изоставените експроприирани имоти на нашите българи от Гърция. Аз съм имал възможност да ви дам по-рано указания за известни моменти на това развитие, специално колкото се отнася въпросът до финансовата ликвидация на задълженията, които произхождат от тази конвенция.

Сега от 1926 г., откогато аз, заедно с г. Буров, имаме задължението да се занимаваме с този въпрос, ние сме изпълнявали поети формално задължения и сме търсили да създадем едно положение, което да бъде по възможност благоприятно за каузата, която ние поддържаме, за интересите на нашите българи. И вие нѣма да отечете, че по сравнение с 1920, 1921, 1922 г., когато първите въпроси и първите задължения сѣ били слагани, установявани, възприемани и ратифицирани, сега има известен напредък. Специално, напредъкът е осъществен с конвенцията от 1927 г., която даде възможност при взаимната ликвидация на тези имоти, ние да разчитаме, щото сумите, които се дължат за имотите на нашите българи, да постѣпват за поддържане курса на облигациите, за тяхното изкупване и, следователно, за изплащане чрез облигации на заинтересованите лица.

Сега за административната работа. Тя е била осъществявана от Съвсената гръцко-българска комисия периодически ту въ Атина, ту въ София, по едно взаимно споразумение. Централната комисия е заседавала две години въ Атина, следъ туй е заседавала две години въ София и даже фактически повече въ София; следъ туй пакъ се е премѣствала обратно въ Атина, идвала е пакъ въ София. Въ последния периодъ, който сега интересува г. Руменовъ, тя заседава въ Атина, по едно предварително установено споразумение.

Д-ръ В. Руменовъ (мак.): Ако ми позволите, г. министре, две думи да кажа.

Министъръ В. Молловъ: Моля.

Д-ръ В. Руменовъ (мак.): Отъ самото начало досега, доколкото се простиратъ моите сведения, отъ размишляване на мисли между г. Робевъ и г. Джуджевъ, българскиятъ делегатъ всѣкога е изтъквалъ, че най-добре е комисията да бѣде въ Солунъ, защото тамъ се работи и защото въпросите се протакатъ, решаватъ се много бавно, когато подкомисиите работи въ Солунъ, а централната комисия заседава въ Атина. Тѣй щото азъ казахъ, че още въ самото начало се е предвиждало и не е трѣбвало нито въ София, нито въ Атина да заседаватъ, а да седятъ на мѣстото, където сѣ най-полезни. Това е моя теза.

Министъръ В. Молловъ: Съгласенъ съмъ, че за това сѣ настоявали нашите делегати още въ самото начало; ала върно е и обратното — че при туй настояване е било възприето другото и, следователно, единъ пътъ възприето, то не е могло да бѣде измѣнено, не е могло да се осъществи възвръщане къмъ първото настояване, за голѣмо съжаление.

Д-ръ В. Руменовъ (мак.): Разликата е следната: тукъ е имало подкомисия, която е вършила работата и е могла веднага да докладва, а въ Атина не е имало никаква подкомисия. Има голѣма разлика.

Министъръ В. Молловъ: Съгласенъ съмъ, че има разлика между Атина и София, съгласенъ съмъ, че не е имало тамъ подкомисия, а е имало въ Солунъ, Гюмюрджина и другаде; както и тукъ имаше подкомисии, които работѣха. Съ всички това съмъ съгласенъ. Но азъ Ви казвамъ какво е фактическото положение, което съмъ заварилъ: едно възприето решение за периодическо заседаване презъ две години въ Атина или София, като цялата работа отъ подкомисиите се извършва на мѣстото, а се централизира въ комисията, която разрешава окончателно преписката, било въ Атина, било тукъ. Този последенъ периодъ попадна така, че тѣ се върнаха въ Атина.

Самата Съвсена гръцко-българска комисия сега се намира предъ следното фактическо положение. Сега имаме около 1500—1600 преписки — тѣ бѣха преди 3—4 месеца 1800, сега сѣ намалѣли съответно — които представляватъ остатѣка отъ дѣлата, които трѣбваше да бѣдатъ решени отъ централната комисия. Подкомисиите сѣ привър-

шили или довършватъ тази работа. Солунската подкомисия има малко дѣла — около 300—400 преписки — които ще бѣдатъ решавани и съответно изпращани въ централната комисия за окончателна оценка и ликвидиране, споредъ процедурата която е възприета.

Сега, при туй положение, Вие искате комисията да дойде въ София. Но този въпросъ подлежи да бѣде решенъ отъ самата комисия; него не може да го реши едностранчиво едно правителство, следъ като по-рано е възприето едно друго положение. Наистина, желателно е да стане туй, което Вие казвате. И азъ съмъ поддържалъ тази теза, и азъ съмъ молилъ предъ неутралните делегати въ тая комисия да иматъ въ съображение, че желателно е привършването да стане тукъ. Имало е сѣщо така мнение привършването да стане въ Солунъ, преди да отидатъ въ Атина. Решението бѣше таково, че тѣ ще се върнатъ въ Атина, както сѣ били по-рано преди 2 години въ Атина, както и следъ туй сѣ били въ София. Ако ликвидацията не стане до края на тази година — а азъ имамъ увѣреност, че работата ще се свърши тази година — тогава, евентуално, ще дойде редъ и на София. И мога да ви увѣря, че тогава ние бихме настояли — едно право, което имаме — че редуването да бѣде изпълнено отъ тази комисия. Но, както ви казвамъ, увѣреността сѣ, че до края на тази година ще се привърши окончателно сѣ тия преписки, които сѣ изостанали.

Вториятъ въпросъ, който се повдигна, е за контролата на нашите делегати.

Г-да! Тая контрола се върши, доколкото може да се върши. Азъ, отъ страна на Министерството на финансите, бѣхъ придалъ къмъ работата на централната комисия единъ държавенъ адвокатъ, единъ юристконсултъ, който да се занимава особено сѣ въпроса за горите. Всички отделни въпроси ние сѣщо така сме следили и по тяхъ сме давали инструкции, като сме искали да бѣде поддържано, защищавано едно дадено положение. Азъ, разбира се, не мога да гарантирамъ винаги, че това, което поддържа българскиятъ делегатъ, ще бѣде възприемано отъ неутралните делегати. Както въ много случаи тѣ не сѣ възприемали тезата на гръцкия делегатъ, така и въ други случаи тѣ не сѣ възприемали тезата и на българския делегатъ. Вие знаете, че Съвсената гръцко-българска комисия е съставена отъ по единъ делегатъ отъ всѣка страна и отъ двама неутрални делегати. Въ края на краищата решение се взема отъ двамата неутрални членове. Може да не бѣде съгласенъ сѣ това решение или гръцкиятъ или българскиятъ делегатъ, но въ края на краищата неутралните иматъ възможностъ да наложатъ едно решение, щомъ единъ отъ делегатите на страните се присѣдини къмъ тяхното решение.

Специално по барема, който бѣше установенъ още по време на де Роверъ за оценяване имотите отъ тая или отъ друга страна, ние се намираме въ плусъ. Противъ това, което е било решавано отъ комисията, и което, предполагамъ, не може да бѣде измѣнено, имало е голѣми рекламации, голѣми оплаквания, голѣми недоволства отъ гръцка страна. Но като се сравни оценката, която е дадена на земята въ Гърция, сѣ оценката, която е дадена на земята тукъ, излиза, че баремътъ, който е определенъ за тамъ изобщо — може би, по сѣщество, въ основата си да е по-малъкъ — сравнително е по-голѣмъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак.): По-голѣмъ е за Тракия, но за Македония общо взето е много лошъ. Това е фактъ.

Министъръ В. Молловъ: Г. Руменовъ! Азъ не мога да Ви кажа нищо по сѣщество, нито мога да оценявамъ по сѣщество този въпросъ. Азъ Ви казвамъ като общо заключение, въ Тракия баремътъ е по-високъ, въ Македония може да е по-малъкъ. Азъ вземамъ срѣдните числа, защото по тяхъ мога да съдя. Това не значи, че и въ единия, и въ другия случай българскиятъ делегатъ не се е борилъ до последния моментъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак.): Азъ твърдя, че не се е борилъ. Защото имало е делегати, които сѣ били лично заинтересовани.

Г. Марковъ (з. в): Да се смѣни. Той не е несмѣняемъ.

Министъръ В. Молловъ: Азъ не зная тѣзи делегати, за които говорите Вие, г. Руменовъ. Понеже този делегатъ, който сега представлява България, нѣма нищо общо нито

съ Македония, нито съ Тракия, не мога да предполагамъ, че той е заинтересованъ. Ако Вие предполагате, че нѣкой делегатъ е билъ заинтересованъ, тогава ще Ви помоля да го денонсирате, за да го дадемъ подъ съдъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Моля да се назначи една анкетна комисия, която да констатира туй. Какво искате повече? Азъ това искахъ.

Министъръ В. Молловъ: Ама не може да бѣде друго. — Вие хвърляте едно обвинение, че българскиятъ делегатъ е билъ заинтересованъ, за да се съгласи съ една ниска оценка. Това е едно обвинение по чл. 431 отъ наказателния законъ; това е нарушение на служебни обязанности за своя лична облага, и ако Вие не сте денонсирали досега, и ако не сте направили едно заявление до надлежния прокуроръ, тогава Вие сте манкирали отъ вашата длъжностъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Анкети нѣма.

Министъръ В. Молловъ: Анкети нѣма. Това е работа на съдебната властъ. Не може по този начинъ да се действува и да се хвърля обвинение върху едно или друго лице. Ние намѣрихме делегата г. Джуджевъ; той не е нито македонецъ, нито тракиецъ, той е българинъ, родомъ отъ Копривница, или Панагюрище, ако се не лъжа, следователно, той не може да бѣде подозрѣнъ въ това отношение.

Министъръ А. Буровъ: Нито г. Драсовъ.

Министъръ В. Молловъ: Г. Драсовъ е родомъ отъ гр. Шуменъ, или Търново, ако се не лъжа — не мога да кажа точно откъде е родомъ. — Тази работа е следена. Но да имаме ние основното разбиране, че въ всички случаи само българската кауза ще възтържествува, българското предложение ще се приеме, българскиятъ аргументи ще бѣдат оценени и ще бѣдат вписани въ решението на комисията, при такава една комисия, па и не при такава комисия, но и предъ всѣки съдъ, знаете, че това е невъзможно. Комисията има значение на арбитражна комисия; тя решава по справедливостъ; тя разглежда аргументитъ, формални, технически и юридически, но тя влиза и въ оценяване на въпроса по същество, по справедливостъ. И, както ви казахъ, ако вземемъ срѣднитъ числа досега — скоро сме вече май 1930 г. — оценката, която е направена, е благоприятна, въ смисъла, който азъ поддържахъ по-рано, а именно, че ние има да получаваме известни суми отъ грѣцкото правителство и по-нататкъ грижата ни ще бѣде да ги употребимъ по начинъ таквъ, щото интереситъ на бѣжанцитъ да бѣдат запазени напълно, чрезъ облигации, по други плащания и по всички възможни пѣтища, по които ще действуваме и за които ви говорихъ. По конкретни дѣла е говорено нееднократно и нееднократно е било обръщано вниманието на нашиятъ делегати, не еднократно ние сме давали известни сведения, не еднократно ние сме следили. И трѣбва да ви кажа, че по нѣкой път можемъ да се намѣримъ въ това положение, въ което г. Руменовъ казва, че сега се намираме, защото фактически положението е такава.

За яйлацитъ. По въпроса за яйлацитъ, азъ и г. Буровъ съ единъ неутраленъ членъ на комисията сме говорили извънредно подробно. Това сж конкретни въпроси, които не можемъ да дебатирате въ едно публично заседание, безъ да бѣде тукъ лицето, което въ сжщностъ е взело това решение, и което лице не можемъ да привлѣчемъ тукъ подъ отговорностъ. Взели сме това решение, защото сме намѣрили такива и такива данни, защото споредъ сведенията, които ние сме получили отъ турското законодателство, отъ известни турски източници, положението е такава. Обърнато имъ е най-сериозно внимание върху нашето вътрешно законодателство. Всичко това, което е излагано тукъ у насъ, тѣ го иматъ предъ очи. Това, което е писано и въ Гърция, и въ България, и въ Турция по тия въпроси, най-изчерпателно е било предадено тѣмъ, било е поддържано отъ нашия делегатъ. Оттамъ нататкъ какво можемъ ние да кажемъ, какво решение можемъ да вземемъ? Да махнемъ нашия делегатъ въ знакъ на протестъ? Това ли?

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Гърцитъ толкова души махнаха въ знакъ на протестъ, а ние не сме махнали никого.

М-ръ В. Молловъ: Извинявайте! Тѣ не сж ги махнали, тѣ сж ги промѣнили. И ние сме ги промѣнявали.

Промѣняване е едно, а оттегляне на делегатъ е друго. Ако желаете да продължимъ тази работа още 2—3 години, тогава въпросътъ е другъ. Ако въ знакъ на протестъ оттеглимъ нашия делегатъ и Обществото на народитъ назначи трети неутраленъ членъ, тогава сигуренъ съмъ, че въпросътъ за яйлацитъ ще бѣде разрешенъ не тѣй, както казвате Вие, а малко по-инакъ. Позволете на лицата, които следятъ тази работа по-стѣсно, да иматъ по-общо предположение и да целятъ общъ, а не частиченъ резултатъ. Азъ мога да ви наведа случаи пакъ отъ грѣцка страна, безъ да вземамъ нито тѣхното становище, нито тѣхната защита, на едни безкрайни оплаквания за барема, за ликвидация на дадено мѣсто или даденъ имотъ не по тоя начинъ, по който е билъ ликвидиранъ, за туй, че Смѣсената комисия е отхвърлила известни рекламации, безъ да ги разгледа. И досега ние се разправяме за известни рекламации на бивши собственици и тѣхнитъ наследници въ Бургазско, които Смѣсената комисия е отхвърлила отначало като неподсѣдни на нея. Тая комисия не възприе да разгледа маса и маса други дѣла и други рекламации, които сж идвали отъ грѣцка страна.

Така че, когато разглеждаме този въпросъ и когато искаме да коримъ по тоя начинъ известни наши делегати — въпрѣки думитъ на уважания г. Жостовъ, отправени като укоръ къмъ българскиятъ адвокати — трѣбва да изтъкнемъ и другъ единъ нашъ недостатъкъ, че ние за всичко коримъ нашиятъ делегати и не имъ даваме надлежния куражъ понѣкога да работятъ въ полза на отечеството, като смѣтаме, че тѣ не сж българи, че тѣ нѣматъ българско чувство, че сж заинтересовани или че не знаятъ какъ да поддържатъ българскиятъ интереси. Въ Гърция за грѣцкиятъ делегати такава нѣщо нѣма да се каже. А пъкъ азъ бихъ могълъ да го кажа, но не е редно, не е прилично въ международнитъ отношения.

Грѣцка било слагането на въпроса за църковнитъ имоти предъ Хагския съдъ. Г. г. народни представители! Въ бюджетарната комисия азъ казахъ нѣколко думи по този въпросъ — чини ми се, че тамъ присъствувахе и г. Руменовъ. Въпросътъ има своя история. Смѣсената комисия имаше намѣрение сама да реши този въпросъ. Но когато дойде до неговото решаване, комисията срещна известни затруднения отъ юридически характеръ. Ние не можемъ да накараме неутралнитъ членове — защото тѣ въ край на краищата решаватъ въпроса — да решатъ въпроса тѣй, както ние искаме, да иматъ предъ видъ този идеенъ елементъ, който Вие изтъквате за имотитъ, които нашето население е оставило въ Македония и Тракия, за тия свѣтли спомени, които то никога нѣма да забрави; ние не можемъ да имъ изтъкнемъ това, че тѣзи имоти не подлежатъ на никаква ликвидация, че тѣ ще трѣбва да останатъ като исторически спомени за това, че туй нещастно население е било изгонено отъ тамъ, въпрѣки всѣка справедливостъ и право. Това е единъ идеенъ елементъ. А по идейни елементи Смѣсената комисия не може да решава тия въпроси. Тя ги решава по силата на текста на конвенцията, която е подписана въ 1919 г. както знаете, не отъ насъ и не доброволно отъ България; тя ги решава по известни юридически аргументи.

И когато тая Смѣсена комисия, или по-право, нейнитъ неутрални членове имаха различни възможности за решаване въпроса въ единъ или другъ смисълъ и се допитваха до юриститъ при Обществото на народитъ, до юридическата секция при Обществото на народитъ, която имъ даде известни съвети, известни указания, отъ тамъ дойде другата идея, идеята, че най-правилното и за едната и за другата страна е, да се реши въпросътъ отъ едно съвършено независимо, и то висше юридическо тѣло, каквото е Висшиятъ международенъ трибуналъ въ Хага. Ние, българскиятъ делегати, поддържахме предъ Обществото на народитъ, предъ господарата отъ Смѣсената комисия и предъ всички други фактори отъ Обществото на народитъ, че ние считаме, какво желателно е комисията да се произнесе, комисията, неутралнитъ делегати въ нея да поематъ отговорността, сами да се произнесатъ по въпроса. Но повидна се въпросътъ: ако тѣхното решение бѣде неблагоприятно, има ли по-нататъшна инстанция противъ това тѣхно решение — защото то може да бѣде благоприятно за насъ, но може да бѣде неблагоприятно и за противната страна? И ние тогава поддържахме да се съгласи и противната страна, щото това решение еувентуално да може да бѣде обжалено предъ Хагския съдъ — единъ видъ, да приемемъ Хагския съдъ като втора инстанция. Следъ голѣми съвѣщания въ Обществото на народитъ, реши се, че Хагскиятъ съдъ не може да бѣде втора инстанция.

Азъ мога да отворя едни скоби и да ви кажа, че въпросът да има такава компетентност Хагския международен съд — компетентност на втора инстанция — е повдигнат предъ Обществото на народитъ за всички или за известна част на арбитражнитъ решения. Първата комисия, именно юридическата комисия при Обществото на народитъ, миналата година, презъ септемврий месецъ, взе едно принципиално решение, че известни решения на арбитражнитъ съдилища, които съдържатъ въ себе си отказване отъ подсъждностъ — следователно, които засъгватъ подсъждността — биха могли да бъдатъ атакувани предъ Хагския съдъ като втора инстанция. Обаче то не е влѣзло още въ статутитъ на Хагския съдъ; то е едно пожелание вследствие на една резолюция, която бѣше предложена не помня отъ коя делегация — ако се не лъжа, отъ датската или холандската; не мога сега да ви кажа точно отъ коя отъ тия делегации. Идеята се възприе, но се ограничи само върху въпроситъ за подсъждността, не се разшири за другитъ въпроси. Юридическата секция при Обществото на народитъ намѣри, че Хагския съдъ не може да бѣде втора инстанция.

Тогава, при тая невъзможност да употребимъ Хагския съдъ като втора инстанция, ако решението бѣде неблагоприятно за нашето разбиране, ние се намѣрихме при туй положение, да настояваме съ риска, че това решение ще бѣде неблагоприятно — рискътъ тукъ е такъвъ, че вѣроятността, знаете, е 50 на 50: или ще бѣде за насъ благоприятно 50%, или ще бѣде неблагоприятно 50%, освенъ ако се намѣри нѣкакво срѣдно решение, което би могло да разреши този въпросъ по справедливостъ . . .

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Да не се разглежда, да не се решава тогава!

Министъръ В. Молловъ: Да, но и то е едно решение, и то е едно становище, което трѣбва да бѣде изведено отъ текстоветъ на конвенцията. Ние и него сме поддържали, както сме поддържали и друго: ако се приеме ликвидацията, да се ликвидира всичко.

Когато се намѣрихме при туй положение, ние видѣхме отъ страна на неутралнитъ членове, подкрепени отъ това юридическо мнение, което се изразяваше отъ юриститъ при Обществото на народитъ, твърдото желание, въпросътъ да бѣде разрешенъ не отъ тѣхъ, а отъ едно по-високо, по-висше поставено тѣло, съ огледъ на това, че единъ подобенъ въпросъ е билъ вече единъ пътъ слаганъ отъ Смѣсената турско-гръцка комисия по ликвидация на такива имоти предъ Хагския съдъ. Когато се намѣрихме предъ туй решение на неутралнитъ членове на комисията, естествено е, че ние трѣбваше да търсимъ нѣкакъвъ начинъ на изходъ. Преценявахме всичкитъ положения въ единъ или въ другъ смисълъ, кое е по-благоприятно, кое не е благоприятно, и въ края на краищата ние не можахме да попрѣчимъ на неутралнитъ членове да се отнесатъ до Съвета на Обществото на народитъ и да поискатъ отъ Хагския съдъ едно консултативно мнение — un avis consultatif. Това стана въ миналата сесия, презъ м. януарий. Неутралнитъ членове се отнесоха до Съвета на Обществото на народитъ, като формулираха спорнитъ точки въ четири пункта. Съветътъ на Обществото на народитъ възприе тѣхното искане и отнесе въпроса въ Хагския съдъ за едно съвѣщателно мнение.

Оттогава насамъ ние имаме възможност да представимъ единъ мемоаръ за нашето становище. Сега е готовъ отговорътъ на гръцкия мемоаръ. Предъ видъ на туй, че гръцитъ слагатъ единъ свой националенъ сѣдия въ състава на Хагския съдъ, и ние също така слагаме единъ националенъ сѣдия българинъ въ състава на Хагския съдъ, който да участвува при разрешението на този въпросъ. Представител на държавата, следователно, агентъ на българското правителство, който се занимава съ този въпросъ и който е ималъ възможност да пледира предъ Хагския съдъ, ще бѣде известниятъ г. д-ръ Тодоръ Тодоровъ, който се е посветилъ на тая задача и който ще бѣде подкрепенъ отъ единъ тамошенъ, мѣстенъ адвокатъ. Ние бѣхме се отнесли даже до уважаемия г. Каранджоловъ, ако може, въпрѣки своята почтена възраст и тревогитъ, които би си създавалъ съ едно такова пѣтуване, да се съгласи и той да се присѣдини като единъ съветникъ или като представител на държавата въ тази делегация. Неговото здраве, обаче, не му позволи да участвува. Но ние сме взели отъ наша страна всички мѣрки, за да бѣдатъ защитени становището на българското правителство и интереситъ на бѣжанцитъ.

Какъ ще реши Хагския съдъ — той е съдъ — азъ не мога да кажа. Но бѣдете увѣрени, че ние сме вземали отъ сега всички мѣрки, за да можемъ да бѣдемъ представени по единъ достоенъ начинъ и да бѣдатъ отстоявани интереситъ на България предъ този съдъ. Навѣрно презъ втората половина на м. юний ние ще имаме неговото мнение. Разчитаме на неговата висша справедливостъ, която нееднократно е била проявявана, и че той и въ тоя случай ще вникне въ съществуто на нашитъ аргументи, ще сравни тази конвенция съ договора за миръ и другитъ конвенции и ще даде едно тълкувание, което ще разреши справедливо и правилно този трѣнливъ въпросъ.

Това е положението на въпроса за Хагския съдъ.

Г. Руменовъ повдигна другъ единъ частенъ въпросъ — въпросътъ за числото на изостаналитъ или неликвидирани тѣ заявления. Има две твърдения. Споредъ едното, нашиятъ подделегатъ въ Солунъ, г. Каблешковъ — който бѣ защитенъ въ бюджетарната комисия отъ известни народни представители, които по-добре го познаватъ, отколкото азъ — билъ пропусналъ нѣкакъвъ срокъ.

Министъръ А. Буровъ: Не е вѣрно.

Министъръ В. Молловъ: Този фактъ не ми е известенъ, и г. Буровъ прибавя, че той не вѣренъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Дай, Боже, да не е вѣренъ!

Министъръ А. Буровъ: Не е вѣренъ.

Министъръ В. Молловъ: Азъ знамъ, че въ тая подкомисия нѣма изостанали 2 хиляди заявления поради пропуцане на нѣкакъвъ срокъ; знамъ, че има много по-малко заявления за ликвидация. Това ми е докладвалъ поне главниятъ делегатъ на България въ Смѣсената комисия.

Колкото се отнася до останалитъ 6 хиляди заявления — въ същностъ тѣ не сѣ 6 хиляди, а сѣ много по-малко, но се цифрятъ на 6.000 — не може да бѣде обвинено българското правителство по никакъвъ начинъ, че то не е изпълнило своя дългъ. Вие знаете, че сроковетъ за подаване на тия заявления за така нареченото „доброволно“ изселване бѣха установени по-рано. Презъ 1925 г. комисията, избрана отъ съвета на Обществото на народитъ, която анкетираше случката между България и Гърция, председателствува, ако се не лъжа, отъ единъ голѣмъ англичанинъ — съръ Хорасъ Рѣмболдъ — се натъкна на този въпросъ, и по нейна инициатива, специално по ходатайство на съръ Хорасъ Рѣмболдъ, Съветътъ на Обществото на народитъ даде новъ срокъ за подаване на такива декларации за изселване. Ние поехме задължението да разгласимъ този новъ срокъ съ барабанъ по всички села. И вие знаете, че както окръжнитъ управители, така и околийскитъ началници сѣ разгласили навсѣкѣде, където е имало бѣжанско население, че срокътъ за подаване на декларации е продълженъ. Резултатитъ отъ това продължаване на срока не бѣха много окуражителни. Съветътъ при Обществото на народитъ, по инициатива на съръ Остинъ Чембърлейнъ, тогава министъръ на външнитъ работи на Англия, даде новъ срокъ, и ние съ обявление и барабанъ разгласихме на всички населени мѣста този новъ срокъ за подаване декларации отъ бѣжанцитъ. Обаче срещу подаването на декларациитъ имаше една много голѣма агитация отъ известни национални организации, които, рѣководейки се отъ идейни мотиви, казваха: „Недейте прави сега това нѣщо, то е празна работа, оценкитъ сѣ малки, недейте мисли, че можете нѣщо да получите, недейте дава декларации“.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): И прави бѣха тѣ.

Министъръ В. Молловъ: Ако сѣ били прави, тогава недейте укорява българското правителство, че имало 6 хиляди декларации неликвидирани. Ако тѣ сѣ били прави, тогава ние, сме били криви; ако ние сме били прави, тогава тѣ сѣ били криви, дето не сѣ убедили бѣжанското население да подаде декларации.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Ако въ 1924 г. следъ две години чакане имаше подадени само 8 декларации, трѣбваше следъ изтичане на срока българското правителство да каже: нѣма декларации, и конвенцията щѣше да падне.

Министъръ В. Молловъ: Това е една илюзия, че ние можемъ да спремъ прилагането на тази конвенция.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Нѣма желаещи да се изселятъ — свършенъ е въпросътъ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Г. министре! Не защитавамъ нито едното гледище, нито другото, обаче това, което Вие казвате, е вѣрно само по отношение на въпроса въ самото начало.

Министъръ В. Молловъ: Да, въ самото начало.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Г. Каранджуловъ ще засвидетелствува, че ние сме се събирали да обсъждаме въпроса, да подканимъ ли бѣжанцитѣ да даватъ декларации или не. И фактъ е, както каза г. Руменовъ, че следъ две години само 8 декларации имаше. Обаче оттамъ нататъкъ, следъ търлиската афера, Националниятъ комитетъ на македонскитѣ братства остави бѣжанското население свършено на своя воля: ако иска, да дава декларации; ако не иска, да не дава.

Министъръ В. Молловъ: Зная туй. Азъ не говоря, че сѣ криви организациитѣ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Азъ искамъ да отговоря на това, което Вие казвате, че имало национални организации, които агитирали бѣжанцитѣ да не даватъ декларации.

Министъръ В. Молловъ: Не за тѣзи организации говоря, но за различни частни лица, които по разни съображения сѣ агитирали бѣжанцитѣ да не даватъ декларации. Но ако мислите, че като имало 8 декларации, . . .

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Така е било фактически.

Министъръ В. Молловъ: . . . можемъ да спремъ прилагането на конвенцията, лъжете се. Прилагането на конвенцията ще се спре спрямо тия лица, които не сѣ подали декларации. Ето къде е заключението. Вие, обаче, вадите общо заключение, когато трѣбва да извадите частично заключение.

И когато, следъ изминаването на двата срока, получихме тия декларации, да не мислите, че не повдигнахме въпроса. Повдигнахме го предъ Смѣсената комисия, съ г. Буровъ сме го повдигали и предъ главния секретаръ на Обществото на народитѣ и предъ Съръ Остинъ Чембърлейнъ, и тѣ ни заявиха: „Вашето искане може да бѣде третирано направо само съ гръцкото правителство“. И понеже текстътъ на спогодбата въ Хага дава възможност на български изселници и български подданици да правятъ такива рекламации, гръцкиятъ делегатъ г. Политисъ, като знаеше тоя текстъ, заяви, че гръцкото правителство не приема за основателни тия рекламации. Следователно, въпросътъ има да се дебатира още, но ще се дебатира съ гръцкото правителство. Грѣшката, обаче, бѣше тамъ, че заинтересованитѣ лица не подадоха навреме декларации.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Презъ първитѣ две години нито единъ грѣкъ не бѣше подалъ декларация да се изселя отъ България; само 8 българи, изселени отъ Македония, бѣха подали. Срокътъ на конвенцията бѣше 2 години. Изтече срокътъ, трѣбваше конвенцията сама по себе си да падне, и тогава тази комисия щѣше да си отиде.

Министъръ В. Молловъ: Сроковетѣ ги дава комисията. Сроковетѣ не сѣ поставени въ конвенцията. Тѣ сѣ процесуални срокове. Ако влѣза въ теорията на сроковетѣ, азъ мога веднага да кажа, че разликата между законенъ срокъ и срокъ, даванъ отъ съдъ или отъ комисия, е очевидна. Сроковетѣ изтичатъ, конвенцията си остава; процедурата пада, не пада конвенцията.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Това не стана при Васъ и затова недейте защитава една крива кауза на бивши правителства.

Министъръ В. Молловъ: Азъ не защитавамъ никаква крива кауза на бивши правителства; азъ Ви обяснявамъ какво е фактическото положение. Обяснявамъ Ви откъде ние трѣбва да излѣземъ, за да можемъ да действуваме и да имаме резултатъ. Защото въ всѣко действие, което искаме да завършимъ съ единъ резултатъ, трѣбва предпоставитѣ да бѣдатъ свършено солидни, ясни, правни и убедителни. Не можемъ само съ произволни заключения да издействуваме едно нѣщо, което изисква една много по-голяма основателностъ и много по-голяма убедителностъ.

Сега азъ не си спомнямъ другъ конкретенъ въпросъ, който Вие, г. Руменовъ, слагате.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Нѣма другъ въпросъ.

Министъръ В. Молловъ: Азъ само едно нѣщо ще помя — да не бѣдемъ до такава степенъ подозрителни. Ние ще направимъ всичко възможно въ този ликвидационенъ срокъ, въ тази ликвидационна година пакъ интереситѣ на България да бѣдатъ представени и запазени, ако е нужно, чрезъ специални лица. Персоналътъ на тази комисия се намалява, презъ м. май ще се съкрати още повече, защото работата се намалява. Какво ще бѣде решението на Хагския съдъ презъ м. юний, азъ не мога да кажа. Въ зависимостъ отъ него ще бѣдатъ опредѣлени понататъкъ и нашитѣ действия. Но да не ковлдимъ, да не нападаме постоянно нашитѣ делегати, да не се отнасяме съ такъвъ песимизъмъ къмъ тѣхнитѣ действия, защото и тѣ сѣщо така сѣ добри българи, като насъ. Да искате контрола — това е ваше право, това е наша длъжностъ: ние ще изпълняваме тази контрола — но да не се създаватъ такива настроения, които ще отчаятъ всѣки единъ, който би желалъ въ бѣдеще да извърши нѣщо добро въ полза на бѣжанцитѣ или въ защита на българската държава.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): (Прави движение съ ръка)

Министъръ В. Молловъ: Вие правите съ ръка това движение, Вие сте го правили нееднократно, но съжалявамъ, че го правите, защото азъ Ви казахъ какъвъ е резултатътъ. Но ако Вие тѣй мислите и ако продължавате тѣй да мислите, ще дойдемъ до другъ резултатъ — противенъ.

И затуй азъ бихъ молилъ този кредитъ, който е намаленъ, да си остане така. Нека се отнасяме съ по-големо довѣрие и къмъ контролата, и къмъ действията на нашитѣ делегати. Това, което ние, като българи, не сме въ състояние да го извършимъ, други го вършатъ. Мѣчно е да се намѣри едно лице за делегатъ, каквото искате Вие или каквото азъ бихъ искалъ. Ние сме се спирали върху едни лица, върху други лица и отъ нѣкои сме получавали отказъ, отъ други не сме били окуражавани. Да не мислите, че ние не сме се намирали предъ сѣщитъ положение, за което Вие говорите? Ние, обаче, нито имаме срѣдствата, съ които разполагатъ други страни, за да платимъ добре, нито имаме много подготвени хора. Следователно, това, което е нашъ недостатъкъ, нѣма защо да го вписваме като недостатъкъ на всички, а трѣбва да си го признаемъ и съ общи усилия да го премахнемъ. Само тогава ще можемъ да различаваме, че всички интереси сѣ били защитени тѣй, както трѣбва Смѣтамъ, че само отъ това становище ще запазимъ по-добре нашитѣ интереси, отколкото иначе.

Х. Калайджиевъ (раб): Следъ заграбването на Македония, за което голѣма вина има българската буржоазия, нейната погрѣшна въ основата си политика, азъ смѣтамъ, че вие не сте много лоши ликвидатори.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на външнитѣ работи и на изповѣданията.

Министъръ А. Буровъ: Г. г. народни представители! Азъ съжалявамъ, че не бѣхъ тукъ, за да чуя критикитѣ на уважаемия г. Руменовъ. Ако бѣхъ тукъ, азъ бихъ го помолилъ да запази тѣзи критики за едно специално заседание на комисията по Министерството на външнитѣ работи, където много по-откровено и много по-полезно можемъ да дебатирате този въпросъ. Не можахъ да го направя. Задоволявамъ се да направя другъ единъ апелъ: вмѣсто сега да давамъ подробни обяснения, безъ да бѣда въ положение дори да зная точно какво е горорено, нека се направи този кредитъ — въ едно близко време въ комисията по Министерството на външнитѣ работи да се съберемъ да поприказваме. Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че когато се обяснятъ тамъ всѣчки факти, г. Руменовъ ще се убеди, че интереситѣ на бѣжанцитѣ сѣ били запазени до максималния предѣлъ, до който една конвенция, наложена намъ, е позволявала да се запазятъ тѣзи интереси.

Държа да успокоя, обаче, още сега г. Руменовъ, както и народното представителство въобще, отъ опасенията, че цѣлата тази ликвидация може да се свърши съ нѣкакви нови товари за България. Г-да! Споредъ смѣткитѣ къмъ края на м. февруарий, България остава кредиторка съ една чиста сума отъ кръгло 1 милиардъ и 700 милиона

български лева. Независимо от тази сума, дѣлата, които остават да се ликвидират, по брой и по стойност дават всички основания да се върва, че сумата 1 милиард и 700 милиона лева ще бѣде увеличена, а не намалена.

По въпроса за имотитѣ на общини, църкви и училища ще отговоря само съ една дума и съ единъ апелъ къмъ уважаемия г. Каранджуловъ. Той си спомня, когато тукъ преди 3 и половина години се дебатираше сѣщиятъ въпросъ, както и въ частнитѣ разговори, които е ималъ съ мене, какви горещи апели е правилъ да правимъ, да струваме, да отнесемъ въпроса къмъ една по-висока инстанция, напр., Хагския съдъ, където той е сигуренъ, че този съдъ не може да даде тълкувания, които да бѣдатъ въ противоречие съ вашитѣ и нашитѣ разбираня. Азъ очаквахъ да получа похвали, че, благодарение на нашитѣ усилия и на една продължителна борба, като не можахме да постигнемъ онова, за което говори г. министъръ Молловъ — Хага да бѣде втора инстанция — достигнахме поне до това, Хага да даде директивитѣ, да даде тълкуванията, които трѣбва да бѣдатъ въ основата на решенията, които ще има да взема тукъ Смѣсената комисиия.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Две думи, г. министре. Не съмъ юристъ, не зная тѣзи работи, моля да ми се прости туй невежество. Вие защо разрешихте въ подкомиситѣ да се разглеждатъ въпроси за църкви и училища? Имаше ли подкомисии, има ли решения въ комисията въ Македония за оценка на къщи?

Министъръ А. Буровъ: Ще Ви отговоря веднага.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Единъ пътъ приели принципа да се разглеждатъ и такива дѣла, Вие разрешихте въ началото въпроса. Така че нѣма защо да се силавате на г. Каранджулова. Г. Каранджуловъ още отначалото казваше такива дѣла да не се гледатъ, а Вие позволихте да се гледатъ. Споредъ моето разбиране, трѣбваше да се дадатъ инструкции въ смисълъ въ никакви дѣла за църкви и училища нашиятъ делегатъ да не участвува. Така го схващамъ азъ, така и трѣбваше да бѣде.

Министъръ А. Буровъ: И тукъ имате една добросъвестна грѣшка, г. Руменовъ.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Може би.

Министъръ А. Буровъ: Това сѣ предварителни проучвания, които не ангажирватъ сѣществото на въпроса, какво трѣбва да се разбира подъ думата *communauté* и какво трѣбва да се разбира подъ *bien de communauté* — подготвителни работи, които евентуално могатъ да помогнатъ при известни решения за едно бързо ликвидиране.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Може би да е така.

Министъръ А. Буровъ: Принципиално ние никога не сме заземали тази позиция; принципиално винаги сме поддържали, че текстътъ на конвенцията е свършено недостатъченъ, че той по своята дефекциозностъ не може да бѣде прилаганъ и че най-направо би било да се смѣтне, че този членъ не сѣществувва, защото той нито опредѣля добре кое е *communauté*, нито опредѣля добре въ кой моментъ настѣпва дисолюцията на едно *communauté*, нито опредѣля добре въ чия полза трѣбва да стане ликвидацията на туй *communauté*, нито опредѣля точната процедура, когато се касае за 100 члена, да кажемъ, отъ *communauté* 'го, отъ които едни сѣ останали, а други сѣ минали, какъ може да става между тѣхъ ликвидирането. При такава абсолютна непълнота и неясностъ не може една смѣсена комисия, която играе ролята на съдии и арбитри, да решава, защото нѣма база, на която да се основе. Това е нашата теза. Следователно, и тамъ не само не сме направили грѣшка, не само сме застъпили тази теза, която е и наша, но имамъ всичкитѣ основания да вървамъ, че предъ единъ съдъ, какъвто е Хагскиятъ съдъ, нашитѣ разбираня ще бѣдатъ възприети. И азъ, като колегата, ще кажа тукъ: не мога да ви гарантирамъ, но, най-сетне, убедени, че нашата кауза е права, ние не можемъ да бѣгаме отъ единъ правъ съдъ. Така ли е, г-да? Защото съ самото това бѣгане ние бихме се самоосѣдили, бихме направили косвено самопризнание, че нѣмаме върва дори на най-върховния, на най-обективния и на най-компетентния съдъ, който съвременниятъ международенъ животъ е създадъ въ Европа.

Ще свърша съ следнитѣ нѣколко думи. Азъ съжалявамъ дълбоко за обидитѣ, които сѣ хвърлени върху органи, които вършатъ тази трудна, отговорна и извънмѣрно неприятна работа, какъвто е ликвидацията на бѣжанскитѣ имоти. Азъ си обяснявамъ това съ болезненото настроение, което сѣществувва въ тѣзи хиляди нещастници, прокудени отъ родни огнища, дошли тукъ оголѣли, на които всичко минало имъ е свидно и мило и които, каквито и решения да се взематъ, все ще намѣрятъ, че тѣ сѣ незадоволителни, и все ще бѣдатъ разположени да критикуватъ органи, които ще ги прилагатъ, и да бѣдатъ недостатъчно доволни отъ усърдието на тѣзи органи. Но слушайте ме, г. Руменовъ! Азъ съмъ въ непрекъснатъ контактъ поне съ най-главнитѣ отъ тѣзи органи и мога да Ви увѣря — констатирахъ съмъ го не веднѣжъ и два пъти — съ каква болезнена ревностъ тѣ се мѣчатъ да изпълнятъ своя дългъ, съ каква страстна преданостъ, съ какво усърдие служатъ тѣ на това дѣло.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Има и такива, г. министре — признавамъ — но има и други.

Министъръ А. Буровъ: И затуй азъ смѣтамъ за мое право и дългъ да ги защита не защото нося отговорностъ, но защото имамъ дълбокото убеждение, че тѣзи хора почтено вършатъ една хубава и почтена работа. И когато се обяснимъ подробно въ една затворена комисия, дето могатъ да се говорятъ работитѣ, азъ мисля, г. Руменовъ, че много отъ Вашитѣ твърдения Вие самъ ще ги поправите.

Д-ръ В. Руменовъ (мак): Съгласенъ съмъ.

Министъръ А. Буровъ: Обещавамъ Ви тамъ най-пълна откровеностъ върху всички въпроси и критики, които тукъ направихте или които бихте направили допълнително въ самата комисия, и, ако следъ туй се намѣри, че е нужно отново да се дебатиратъ въпроситѣ въ Камарата, азъ съмъ на ваше разположение при разглеждането на бюджетопроекта на Министерството на външнитѣ работи.

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще гласуваме. Които приематъ § 7, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете забележки I и II — вж. прил. Т. I, № 76)
Комисията прие тѣзи забележки безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ прочетенитѣ забележки I и II, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): Всичко по изпълнение договора за миръ се предвиждатъ — 33.000.000 л.

Председателствуващъ А. Христовъ: Пристъпваме къмъ разглеждане на бюджетопроекта за приходитѣ по Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ — Главна дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ — за 1930/1931 финансова година.

Моля г. докладчика да докладва бюджетопроекта.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“)

за разходитѣ по Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ — Главна дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ — за 1930/1931 финансова година.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на бюджетопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете)

*) За текста на бюджетопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 76.

„Главна дирекция на пощите, телеграфите и телефоните“

Глава I^а.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приемат прочетеното заглавие, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. ср): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Добри Даскаловъ.

Д. Даскаловъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Внесенъ е за разглеждане бюджетопроектътъ на пощите, телеграфите и телефоните, който е единъ отъ главните бюджети, защото железниците, пощите и телеграфите сѫ нервътъ на държавата. Всѣка една културна държава за преуспѣването си въ културно и стопанско отношение трѣбва да има редовни телеграфни и телефонни съобщения. За нещастие, войните, които донесоха голѣми злини на нашата малка страна, докараха и разстройството на нашите железници, телеграфо-пощенски и телефонни съобщения. Нашата бедна страна съ тия малки сръдства, съ които разполагаше, не можеше въ разстояние на толкова години следъ войните да подобри положението си. Азъ въ нѣколко минути ще занимавамъ вашето просвѣтено внимание и ще ви изнеса известни факти, които трѣбва да бъдатъ взети предъ видъ отъ народното представителство и отъ г. министра на железниците, за да може да се уредятъ тия съобщения въ бъдеще.

Наредъ съ телеграфните и телефонните съобщения имаме и друго едно помощно съобщение — радиотелеграфното, но, за голѣмо нещастие, у насъ на радиотелеграфната служба не се отдава голѣмо значение. А тази служба, освенъ гдето има грамадно културно значение, носи и голѣми приходи на всѣка държава. Съ радиотелеграфното съобщение другите културни държави си служатъ за пропаганда по национални въпроси. У насъ радиотелеграфната служба още не е развита до тази степенъ. Министерството на железниците, пощите и телеграфите, за съжаление, казвамъ, не е отдало нуждното внимание на тази служба, то още я държи въ единъ тѣсенъ кръгъ и не взема присърдце разширението на тази служба. У насъ радиотелеграфната служба, както казахъ, е още въ зародишъ, а въ другите европейски страни тя вече играе важна роля.

Имамъ едни кратки сведения, какви приходи е дала нашата радиотелеграфна служба за нѣколко месеца. Само въ София има 944 любителски радиотелеграфни станции, а въ провинцията — 1319, или всичко 2263. Само софийските радиоапарати — 944 — въ разстояние на 4 месеца — отъ 1 ноември м. г. до 1 мартъ т. г. — сѫ дали приходъ на държавата 205 хиляди лева.

В. Кознички (нац. л): Това е отъ таксите, които се плащатъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Да. Нѣмамъ сведения какъвъ е приходътъ отъ останалите 1319 радиотелеграфни станции, но и отъ тия сведения, които имамъ, се вижда, че отъ любителските радиотелеграфни апарати държавата има голѣми приходи.

Какво е състоянието на нашите съобщителни сръдства и на нашите станции въобще въ цѣлата страна, всѣки отъ васъ, г. г. народни представители, знае; не веднѣжъ вие сте имали случай да ходите въ околните, не веднѣжъ вие сте имали случай да проникнете въ телеграфопощенска или въ телефонна станция. Тамъ вие сте се уверили какво е нашето телеграфопощенско съобщение и какво е нашето телефонно съобщение. Защо е такава? Искамъ да кажа, че то не е дотамъ подвижно, не е дотамъ уредено. Когато единъ човѣкъ отиде въ телефонната станция да иска единъ бързъ разговоръ съ провинцията, не може да свърши разговора си въ разстояние на 5—10 минути. Това е вследствие разстройството на нашите телеграфни и телефонни съобщения. До голѣма степенъ разстройството на нашите телефонни и телеграфни съобщения носи последиците си отъ войната: материалните сръдства на страната ни сѫ малки, оскѣдни, следователно, ние не можемъ да си направимъ нашите съобщения да отговарятъ на условията за нуждите на страната.

Въ телеграфопощенската и телефонна станция въ София има повече отъ 2500 заявления, съ които се искатъ

телефонни постове. Дирекцията нѣма тая възможностъ да свърже тия клиенти, тия търговци, тия частни лица, които се обръщатъ къмъ нея, съ телефонни постове поради единичката причина, защото нѣма сръдства. Министерството на железниците, респективно Дирекцията на пощите и телеграфите, не разполага съ нужните сръдства, за да може да даде тия съобщения, тия улеснения на абонатите. Грѣшка прави Министерството на железниците, гдето не дава възможностъ на тия хора да иматъ тѣзи улеснения, тѣзи телефонни съобщения. Защото, г. г. народни представители, ако Дирекцията на пощите, телеграфите и телефоните свърже всички тия абонати, всички тия молители съ телефонни постове, тя въ разстояние на 1 година ще може да си реализира, да си изкара разходите по постройката на тия телефонни постове, защото днесъ единъ телефоненъ постъ струва на Дирекцията на пощите, телеграфите и телефоните отъ 2500 до 3200 л. Като прибавимъ къмъ тази цифра и таксата, която ще се взема за постройка на телефонния постъ, това значи, че въ разстояние на една година Дирекцията на пощите, телеграфите и телефоните ще изкара разходите отъ 5—6 хиляди лева, които ще се направятъ, и презъ следващата година вече ще може да постъпва единъ приходъ въ касата на същата дирекция. Но не само въ София 2500 абонати чакатъ за телефонни съобщения. Това е въ цѣлата провинция. Въ всички градове, малки и голѣми, сѣщо и въ селата, навсякъде хората се нуждаятъ отъ телефонни съобщения, обаче Дирекцията на пощите не удовлетворява исканията поради липса на кредитъ.

Какво е положението на нашите телефонни съобщения? Самъ г. директорътъ на пощите, телеграфите и телефоните въ своя докладъ го изнеса много ясно, като казва: (Чете) „Материалната частъ на ведомството: инвентаръ, технически съоръжения, смѣтки и квитанционни книжа, строителни, инсталационни материали и пр. — тѣ най-лесно рисуватъ оскѣдницата и безизходността, въ които е изпаднала службата. Липсватъ най-необходимите съоръжения, безъ които не е възможна никаква работа. Нѣма абсолютно никакви прибори за най-съществени и елементарни нужди. А това парализира всѣка воля и всѣка инициатива за отправление на службата. Съществуватъ нумератори“ — казва г. директорътъ — „Хюгови и Морзови апарати, инсталациите, линиите и пр. сѫ разнебитени и похабени до степенъ на бракуване. Независимо, че сѫ най-стари системи, поради което и служенето съ тѣхъ е трудно и неотговарящо на развилия се трафикъ, но и поради дългото имъ употребление, както и поради невъзможността да се ремонтиратъ, регулиратъ и поддържатъ, както това става съ всѣка машина, понеже нѣма съ какво да се замѣнятъ, макаръ и временно, тѣ сѫ станали музейна рѣдкостъ и най-малко вече отговарятъ на предназначението си“.

Отъ тия нѣколко думи — не искамъ да чета повече отъ доклада на г. директора — става ясно какво е материалното положение на нашия пощенски инвентаръ, който служи за съобщителни сръдства — че у насъ нѣма нито единъ здравъ телефоненъ апаратъ, че у насъ нѣма нито единъ здравъ телефоненъ нумераторъ, който да отговаря на нуждите, за да може единъ клиентъ да си послужи, когато е платилъ таксата, когато е броевъ известна сума, и че тоя клиентъ, когато говори по телефона, не може абсолютно нищо да разбере. Даже въ София азъ съмъ ималъ случаи, когато говоря съ другъ единъ абонатъ, да не мога да се разбера поради лошите апарати. Какво остава тогава за провинцията? Всѣки отъ васъ е ималъ случай, когато е говорилъ съ единъ провинциаленъ градъ, да констатира лошото състояние на нашите телефонни съобщения. Ако вземете да говорите съ Варна — крайниятъ пунктъ на нашата телефонна мрежа — надали ще можете да се разберете въ разстояние на единъ часъ. Това е положението, такова е състоянието на нашите телефонни кабели, телефонни жици, телефонни нумератори.

Н. Стамболиевъ (з. в): Не само че не може да взематъ хората линия, но и при подадена по-рано покана, следъ като лицето се яви при дежурния чиновникъ, не може да получи линия отъ неговата станция. Това е печално.

Д. Даскаловъ (з. в): Г. министърътъ на железниците, прави усилия да може донѣкъде-си да направи по-години тия телефонни съобщения, но, въпреки желанието му, не може, защото всичко това става съ сръдства, всичко това става съ пари. Така, напр., една изправна линия отъ София до Варна, при това положение — както е поставена на стълбове линията — е абсолютно невъзможна. За да имаме едно редовно телефонно съобщение, за да може

човѣкъ да се разбере съ Варна, необходимо е една подземна кабелна линия, която да не се разваля отъ силнитѣ вѣтрове, отъ буритѣ и която да не се поддава на атмосферни влияния. Само тогава ще можемъ да се разберемъ; а при това положение, както сѣ претоварени стълбоветѣ съ 18 до 25 жици, тежестъ, която единъ стълбъ едва може да издържи, не може да имаме добро телефонно съобщение.

Въ § 8 отъ бюджета се предвиждатъ 1.000.000 л. за купуване на канцеларски потрѣби, поправки, превозъ, мобили, пишущи машини и редъ други работи. Тази сума е абсолютно недостатъчна. Вие ще трѣбва да доставите на станциитѣ въ цѣла България всички канцеларски потрѣби, всички тия нуждни материали за поддржката на тѣзи станции съ една сума отъ 1.000.000 л. Г. г. народни представители! Всѣки единъ отъ васъ е ходилъ въ провинциалнитѣ станции. Азъ лично съмъ посетилъ нѣколко станции, кждето видѣхъ, че чиновницитѣ нѣматъ абсолютно никакви канцеларски материали, ходятъ отъ търговцитѣ да събиратъ книги и моливи за писане. Раздавачитѣ събиратъ отъ търговцитѣ моливи, защото дирекцията нѣмала предвидено това по бюджета и имъ изпраща само по 1 моливъ за цѣла година. По единъ моливъ се дава за цѣла година на единъ телеграфистъ, който може да го изпише за два дена! Може ли при това положение ние да имаме редовни телеграфни и телефонни съобщения?

Н. Стамболиевъ (з. в): Поканитѣ ги пишатъ съ моливъ на халваджийска хартия. Това е въ Малкотърновската станция.

Д. Даскаловъ (з. в): Не само се пишатъ на халваджийски листове, но азъ съмъ видѣлъ покани, написани на гърба на цигаревѣ кутии. До такава степенъ станцията остава безъ всѣкакви канцеларски потрѣби. Когато ще трѣбва да се пращатъ суми въ банката съ вносни листове, началникътъ на станцията дага на разсипия една клечка кибритъ да отиде съ нея тамъ, да постави червения восъкъ, да удари печата и да свърши работата. И азъ, когато запитахъ този началникъ на станция, какъ е възможно съ една клечка кибритъ да пращате разсипия, той отговори: „Не даватъ повече, ако угасне, ще намѣри отъ друго“.

Това е положението на телеграфо-пощенскитѣ станции днесъ.

При това положение, когато станциитѣ сѣ оставени на произвола на съдбата, ко ато раздавачътъ и чиновникътъ сѣ принудени да безпокоятъ българското гражданство, когато трѣбва да се молятъ или пъкъ отъ нищожнитѣ срѣдства, които имъ се даватъ въ видъ на заплата, трѣбва да купуватъ хартия и моливи, за да изпълняватъ дълга си, ние не можемъ да имаме редовни телеграфни и телефонни съобщения.

По § 2, за канцеларски потрѣби на дирекцията, се предвиждатъ 800 хиляди лева, а за канцеларски потрѣби за цѣлата страна, въ § 9, се предвиждатъ единъ милионъ лева — само съ 200 хиляди лева повече. Това е една далечъ незадоволителна сума. За всѣки единъ отъ васъ, г. г. народни представители, е ясно, че съ тия съвършено малки срѣдства не може да имаме редовни, изправни и снабдени съ всички канцеларски потрѣби телеграфни и телефонни станции.

К. Николовъ (д. сг): Ами печатнитѣ формуляри, които дирекцията изпраща на станциитѣ? Отде тя взема пари за тѣхното печатане?

Д. Даскаловъ (з. в): По § 21 се предвижда една сума всичко на всичко 8 милиона лева. За да имаме редовни съобщения, за да се купятъ достатъчно телефонни апарати, за да се поддржа съобщителната мрежа въ нашата страна, тази сума е съвършено недостатъчна. Докато въ миналогодешния бюджетъ сѣ били предвидени 14 милиона лева, тази година се предвиждатъ само 8 милиона лева. Кажете, г. г. народни представители, какво може да се направи съ 8 милиона лева?

Р. Василевъ (д. сг): Каза ви министърътъ, че ще се сключи специаленъ заемъ отъ Спесовната каса.

Д. Даскаловъ (з. в): Г. Ради Василевъ! Заемитѣ, които ще се направятъ отъ Спесовната каса, могатъ да се направятъ само за извънредни цели, а редовнитѣ нужди на ведомството вие не можете да задоволявате съ заеми, а само съ ония срѣдства, които се предвиждатъ въ бюджета.

Р. Василевъ (д. сг): Създаване нови телефонни и телеграфни линии — това не е обикновена нужда, това е извънредна нужда.

Д. Даскаловъ (з. в): Въ текста на § 21 се споменаватъ много нужди, а срещу всичко това вие давате само 8 милиона лева! Извънредниятъ заемъ, който мисли да направи г. министърътъ — я стане, я не стане!

Министъръ Р. Маджаровъ: Става. Въ бюджета на фондоветѣ ще го видите.

Д. Даскаловъ (з. в): Но то е друго. Вие можете да си направите извънредни заеми за 6, за 8, за 10 милиона лева, но тукъ, по тоя параграфъ, за нуждитѣ на всички тия станции азъ мисля, че ако държавата нѣма възможность да даде повече, трѣбва да предвиди поне миналогодешната сума отъ 14 милиона лева, за да могатъ да се посрещнатъ и задоволятъ отчасти поне нуждитѣ, изброени въ § 21. Съ тая сума, обаче, която е предвидена, абсолютно нищо не може да се направи. Телефонни апарати сѣ необходими. Въ България има създадена фабрика за тия материали. Въ 1927 г. се откри тая фабрика.

Въ насъ най-вече се чувствува нужда отъ телефонни апарати. Засѣгамъ този въпросъ, г. г. народни представители, защото неотдавна въ единъ нашъ листъ се подхвърлиха за тая фабрика нѣкои работи, които не сѣ върни. Въ в. „Ново време“ отъ 14 априлъ т. г., бр. 2 — сжщо и „Знаме“, но съмъ пропусналъ този брой да прочета — се казва, че фабриката на дружество „Българска телеграфия“, основана въ България, абсолютно нищо не вършела и всички материали, които сѣ били необходими за телефоннитѣ съобщения, сѣ били доставени отъ странство. Това нѣщо ми обърна вниманието и азъ пожелахъ да посетя тая фабрика и да видя деколко изнесено въ в. „Ново време“ действително отговаря на истината. Азъ ви моля, г. г. народни представители, всѣки отъ васъ, който се интересува, да отиде въ тази фабрика; тя не е далечъ — съ трамвая за 3 л. ще можете да отидете и да прегледате устройството ѝ. Когато я прегледате, вие ще се увѣрите, че действително изнесено въ този листъ е една нагла лъжа. Много лесно е да се унищожи една начинающа индустрия у насъ, безъ да се държи смѣтка, че тя може да допринесе до голѣма степенъ за успѣха на телефоннитѣ съобщения, да допринесе за нашето национално и стопанско развитие. Азъ ходихъ въ тая фабрика, защото, казахъ, направя ми особено впечатление изнесено въ този вестникъ. Тая фабрика, освенъ че сама приготвяла всичко, освенъ че не внася никакви материали отъ странство, но изкарва много добри телефони. Миналата година Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ е направила една поржчка за 2.500 апарата. Фабриката има специални преси, кждето се пресуватъ кутитѣ и разнитѣ други части на телефоннитѣ апарати. Азъ за любопитство вземахъ тия части, за да ви ги покажа. Ето това е „бобина“ (Показва една частъ отъ телефоненъ апаратъ), която играе важна роль въ службата на телефона. Тукъ се намотаватъ жичкитѣ, които притеглятъ електромагнититѣ и вследствие на което говорътъ се предава.

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

Ето друга една частъ, която сжщо така се приготвяла въ тая фабрика. (Показва друга частъ) Както виждате, тия части на телефонни апарати по своята изработка не отстъпватъ на европейскитѣ — лакирватъ се, никеловатъ се, придава имъ се бронзовъ или никеловъ цвѣтъ, шлифоватъ се и т. н. Тукъ имамъ и други малки части, които донесохъ, за да ви ги покажа.

Азъ не вървахъ, но като видѣхъ, се увѣрихъ, че и най-дребнитѣ, и най-малкитѣ части на телефонния апаратъ се изработватъ, се пресуватъ въ фабриката „Българска телеграфия“, която е основана презъ 1927 г. Въ тая фабрика, както знаете, държавата участвува съ 50%, частни капитали — съ 10% и съ 40% участвува „Чехска телеграфия“ въ която чехската държава участвува съ 51%. Фабриката „Българска телеграфия“ има за целъ, освенъ да доставя евтини телефонни апарати за страната, но да може, отъ друга страна, и да регулира пазара на тия телефонни апарати въ страната. Защото у насъ сега има три голѣми фирми — „Сименсъ“, „Вестонъ“ и „Ериксонъ“ — които конкуриратъ и искатъ да доставятъ телефонни апарати и други материали. Доколкото азъ имамъ сведения, за Балканитѣ, и специално за България, фирмата „Ериксонъ“ на всѣка цена се стреми да компрометира начинающата индустрия на „Българска телеграфия“ и да я представи предъ общественото мнение така, че да я унищожи още въ самия ѝ зародишъ.

Освенъ че изложеного въ вестникитѣ за „Българска телеграфия“ е невѣрно, азъ ще кажа, че тя до голѣма степенъ извършва най-добросъвестно своята работа и доставя на много маломѣрни цени телефонни апарати. Ако ви кажа,

че един телефонен апарат струва 1.800 л., вие просто ще се удивите. Азъ съжалявамъ, че още преди 1926 г. е направена една поръчка отъ бившия министъръ г. Кимонъ Георгиевъ за 500 телефонни апарати съ централна батерия, но тия 500 телефонни апарати още не сж вземени. Защо, когато е направена една поръчка, макаръ и отъ бившъ министъръ, не се вземе? Азъ моля г. министъра на желѣзницитѣ да ни отговори: защо не сж вземени тия телефонни апарати? Тия телефонни апарати, г. г. народни представители, сж капиталъ, а вие знаете, че фабриката „Българска телеграфия“, която е още въ началото си, разполага съ единъ малкъ капиталъ отъ 5 милиона лева, а само тия 500 апарати струватъ 500—600 хиляди лева. При това, такъвъ материалъ е нуженъ на Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, защото всички станции плачатъ за телефонни апарати и чакатъ да имъ се доставятъ. А тия апарати отъ три години стоятъ въ „Българска телеграфия“ неизползувани. Би трѣбвало г. министърътъ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ да се погрижи и да разпреди веднага да се взематъ тия апарати и да се изпратятъ на нуждаещитѣ се станции.

Сжщо така бѣше повдигнатъ въпросъ, че всички работници въ „Българската телеграфия“ сж били чужди подданици. Увѣрявамъ ви, г. г. народни представители, че отъ 50 души персоналъ, който работи въ „Българска телеграфия“, има само 5 души чужди подданици, въ които влиза и самиятъ директоръ. Персоналътъ се състои отъ 42 души работници и 8 души техници. Държавата участвува съ 50% капиталъ, има своелъдегатъ, тя има непосредственъ контролъ. Благодарение на енергичния директоръ на фабриката г. Умолекъ, фабриката е преуспѣла и, както ви казахъ, туй, което видѣхъ, ми направи удивление. Тази фабрика е още въ началото си и при тия спѣнки, които срѣща, това, което е направено, е много нѣщо. Азъ моля всѣки единъ народенъ представителъ, за да не бѣде подведенъ отъ тия листове, които пишатъ всевъзможни работи, да се интересува да провѣри това, което казвамъ, въ самата фабрика. Не трѣбва по такъвъ начинъ да се унищожава нашата индустрия, която ще бѣде отъ голѣмо значение. Лесно е да разрушишъ една индустрия, но мѣчно е да я създадешъ. Затова г. министърътъ на желѣзницитѣ трѣбва да се интересува и да вземе тази индустрия подъ свое покровителство, тъй да се каже, защото най-вече Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ ще има нужда отъ тая „Българска телеграфия“.

Г. г. народни представители! Трудовитѣ условия на пощенския персоналъ у насъ сж много лоши. Пощенецътъ е поставенъ въ много мизерно положение. Съ мизерната заплата, която получава, съ нищожнитѣ възнаграждения, които му се даватъ, нашиятъ пощенецъ е подхвърленъ да мизерува. Това всѣки единъ го вижда. Но азъ ще ви кажа, че дирекцията, респективно директорътъ на пошитѣ, въ своя докладъ до г. министъра на желѣзницитѣ, пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ на стр. 3 констатира какво е положението на пощенския персоналъ. Пощенскиятъ персоналъ изнемогва, той е поставенъ въ много лошо положение, получава мизерна заплата, денонощно работи, но признателностъ къмъ него абсолютно не виждаме. Ето какво казва директорътъ на пошитѣ въ своя докладъ: (Чете) „Трудови условия. Тѣ сж едни отъ най-незадоволителнитѣ. Многобройнитѣ заболявания, честитѣ продължителни отпуски поради болестъ или за заякчаване, голѣмиятъ и растящъ процентъ на смъртни случаи отъ туберкулоза“ — защото, трѣбва да се забележи, нашиятъ телеграфистъ, нашиятъ пощенецъ отъ сутринъ до вечеръ има постоянно 8-часова, даже 12-часова служба, надъ която той изнемогва; той е предразположенъ на чести заболявания, а най-вече на заболявания отъ туберкулоза; процентътъ на заболяване отъ туберкулоза между пощенскитѣ чиновници у насъ е близо 7—8%, благодарение на тия трудови условия, които имаме — „голѣмиятъ и растящъ процентъ на смъртни случаи отъ туберкулоза, източеностъ и увѣхналиятъ общъ изгледъ на персонала — това сж факти, които най-красноречиво рисуватъ изключителността на условията на труда въ пощата, телеграфа и телефона. Тукъ е една специфична атмосфера на напрегната нервностъ. Нѣма нужнитѣ хигиенични помѣщения, работятъ много чиновници, както това е особено въ телефоннитѣ станции, кждето работятъ 20, 30 или до 50 телефонисти въ една малка стая, кждето нѣма тая кубатура, която да поддържа, да освежава организма на този чиновникъ, който работи непрестанно 8 часа. (Продължава да чете) „Естеството и характерътъ на службата сж такива, че изключватъ пасивно и равнодушно действие. Времето тукъ е строго разграничено и се мѣри по минути и секунди. Всѣха манипулация е въ тѣсна зависимостъ и подъ заинтересова-

ния и непосредственъ контролъ на единъ или повече органи. По този начинъ е невъзможно манкиране и недобросъвестно изпълнение на службата. Съ удоволствие и гордостъ“ — казва г. директорътъ — „азъ си позволявамъ да подчертая това високо гражданско и професионално съзнание, което е толкова по-ценно и симпатично, като зная колко безкористно и безпретенциозно се дава то. Тая служебна добродетель заслужава насърчение и благодарностъ, защото по такъвъ начинъ се култивиратъ и заякчаватъ здрави връзки между държавата и нейнитѣ служители“.

Така ли въ сжщностъ става? Г. директорътъ апелира, но апелътъ на г. директора остава само въ неговитѣ доклади. Нищо не се взема подъ внимание. Г. директорътъ въ доклада си иска едно минимално увеличение на персонала — нѣкъде съ единъ раздавачъ, нѣкъде съ единъ разсилень, нѣкъде съ единъ пошалионъ — но и тия минимални искания, които бѣше представилъ, не бѣха удовлетворени, защото финанситѣ на държавата не позволявали.

Какви сж заплатитѣ на тоя персоналъ, на пощенци и телеграфисти, които денонощно служатъ на народа, които сж нервътъ на държавния организъмъ, най-главната частъ на държавната машина? Вие, г. г. народни представители, заинтересувахте ли се да узнаете? Единъ пощенецъ, единъ служачъ въ пошитѣ получава 1.500 л. До 4—5.000 л. получаватъ само най-висшитѣ чиновници. Може ли единъ чиновникъ, може ли единъ пощенецъ съ една сума отъ 1.500 л. при това лошо положение въ сградата, при тази скѣпотия и тѣзи гладни години да поддържа семейство отъ 6 души, да живѣе въ София или другъ окръженъ или околийски центъръ, кждето се плащатъ наеми прѣкомѣрно високи? Може ли единъ пощенецъ съ 1.500 или 2.500 л. заплата да плаща 1.000 л. наемъ и да храни семейство отъ 5—6 души? Това е една мизерна заплата. И азъ не зная защо българската държава гледа съ пренебрежение къмъ тия обществени служители, защо тя не обърне своето внимание къмъ тоя персоналъ, да му даде нужното, най-необходимото, минималното. А нашиятъ пощенски служители сж едни отъ добритѣ чиновници; тѣ не сж претенциозни, тѣ не аспириратъ за голѣми заплати, но тѣ искатъ най-необходимото, да могатъ да задоволятъ своитѣ нужди, минималното, което всѣки единъ разуменъ човѣкъ би далъ. Но азъ пакъ питамъ: съ 1.500 л. заплата може ли единъ чиновникъ съ 6 деца да служи и да издържа семейство? Не може, г. г. народни представители! И всѣки единъ отъ васъ трѣбва да се съгласи, че на това пощенско чиновничество трѣбва да се направи необходимото увеличение въ заплатата. Единъ пощенски чиновникъ, който служи 20—30 години на държавата, като го изхвърлятъ навънъ, той не е способенъ за нищо. Той нѣма спекулативенъ духъ, за да хване търговия; той е единъ канцеларистъ, той е човѣкъ на телеграфния апаратъ или на телефонния апаратъ; той тамъ е посветилъ цѣлото си внимание, цѣлия си животъ — 20—30—50 години, и когато го изхвърлятъ, рискува да гладува. Азъ съмъ виждалъ пощенски чиновници съвършено дрипави. Завчера единъ пощенецъ отъ София ме срѣсна и ме моли да му дамъ 100 л. — 100 л. за Великденъ, моля ви се! Г. г. народни представители! Може ли единъ човѣкъ да е толкова коравосърдеченъ, че да може спокойно да гледа това положение, какъ единъ пощенецъ, единъ държавенъ служител се обръща къмъ частни хора за 100 л., за да прекара праздникитѣ, за да нахрани децата си? Това е положението на нашия пощенски чиновникъ, г-да!

Държавата, респ. министерството трѣбва да направи необходимото, за да се задоволятъ най-належащитѣ нужди на това чиновничество, защото това чиновничество изнася работата на държавата и то не бива да се оставя въ мизерия, да гладува, когато на други чиновници се плащатъ прѣкомѣрни заплати. Азъ ще ви посоча примѣри. Завчера в. „Утро“ изнесе какви заплати получаватъ чиновници по други ведомства. И ако узнаете какви голѣми заплати получаватъ нѣкои чиновници, вие просто ще се удивите.

Въ брой 6197 отъ 16 априлъ т. г. в. „Утро“ казва: (Чете) „Какво става въ мината „Перникъ“? 360.000 л. годишна заплата и още толкова тантиемѣ!“ Имайте малко търпение да го цитирамъ. Ето какво казва в. „Утро“.

„Споредъ отчета на мина „Перникъ“ за изтеклата година, производството на мината възлиза на 1.309.498 тона камени въглища. Костюмата стойностъ на единъ тонъ е 208.84 л. Печалбитѣ на минитѣ въобще възлизатъ на 150.372.926 л., отъ които 2.602.000 л. отъ мина „Бобовъ-долъ“ и 147.770.926 л. отъ мина „Перникъ“. Тукъ му е мѣстото да споменемъ и за заплатитѣ и тантиемитѣ на членовѣ на административния съветъ на мината, съгласно закона за автономията на мина „Перникъ“. Общо членовѣ на административния съветъ получаватъ 1% отъ чистата печалба отъ производството на въглища. Главниятъ директоръ,

обаче, получава 1/4 от общия дивиденд на административния съвет. Това значи, освен редовната заплата от 30.000 л. месечно, главният директор на мината тая година е получил още 375.882 л. дивиденд. А какво получава „министърът“ на мина „Перник“ — Цоню Бръшлянов, член-делегатът на административния съвет, нашият бивш колега, който е „специалист“ по тая работа, както се обажда другаритъ, който бѣше кандидатъ за министър и понеже не можа да стане министър, отиде и стана министър на мина „Перник“? Той и г. Пѣвъ сѣ получили по 152.000 л. тантисми, плюс 360.000 л.; значи, 30.000 л. месечно заплата и 20.000 л. тантисми — това сѣ 50.000 л. месечно! А единъ пощенецъ, който работи денонощно, получава 1.500 л. на месецъ!

А. Тодоровъ (д. сг): И вие получавате 12.000 л. месечно заплата, а имате аргати за 900 л.

Д. Даскаловъ (з. в): И вие получавате тази заплата.

А. Тодоровъ (д. сг): Не можете да сравнявате директора на мина „Перник“ съ единъ раздавачъ съ трето-класно образование. Какво говорите?

Д. Даскаловъ (з. в): Ще ви кажа какво получаватъ чиновниците и въ Народната банка.

А. Тодоровъ (д. сг): Въ Народната банка само петъ души получаватъ такива заплати.

Д. Даскаловъ (з. в): Управителятъ на Българската народна банка получава надъ единъ милионъ лева

Г. Нешковъ (д. сг): Тѣзи работи ги чухме.

Д. Даскаловъ (з. в): Ако това не е вѣрно, разбирамъ, но това е вѣрно.

Г. Нешковъ (д. сг): Говорете по бюджетопроекта.

Д. Даскаловъ (з. в): Управителятъ на Народната банка получава 1.174.000 л. годишно плюс 700.000 л. тантисми. Управителятъ на Народната банка е получилъ за 1928/1929 г. 1.874.000 л. годишна заплата. Подуправителятъ на банката получаватъ по 829.500 л. годишно, плюс това иматъ и тантисми или по 75.080 л. месечна заплата. Директорътъ получава 674.500 л. годишна заплата, плюс тантисмитъ — става 60—70 хиляди месечно. Администраторитъ сѣщо получаватъ повече отъ 600 хиляди лева годишна заплата.

В. Кознички (нац. л): Кажете за Земледѣлската банка.

Д. Даскаловъ (з. в): Да говоря ли и за другитъ банки, за които казва г. Кознички? Управителятъ на Земледѣлската банка сѣщо получава голѣма заплата. Управителятъ на Българската централна кооперативна банка получава тоже голѣма заплата. А министърътъ на желѣзницитъ отъ казва да даде на пощенцитъ едно увеличение отъ 10%. Г. министре! Тѣ не сѣ претенциозни. Тѣ искатъ най-минималното, тѣ искатъ възможното, тѣ признаватъ, че въ страната бушува финансова криза, тѣ влизатъ въ положението на държавата, тѣ искатъ само 10% увеличение. Откъде може да ги вземемъ, г. министре? Само управителятъ на Народната банка ще даде възможностъ на стотици семейства да живѣятъ съ по 3.000 л. заплата, а не съ по 1.500 л. Ако вземете заплатитъ, които получаватъ другитъ чиновници, и ги урегулируете, вие ще имате едно чиновничество по пощитъ, което ще бѣде доволно да изпълнява своята служба тѣй, както сега я изпълнява.

Е. Начевъ (д. сг): Чапрашиковъ има 200.000.000 л., да ги вземемъ и тѣхъ!

Д. Даскаловъ (з. в): Всичко разходи за Главната дирекция на пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ — за персонала, за въществени разходи, за поддържане телеграфитъ и телефоннитъ линии, за всичко — се предвиждатъ 215.000.000 л. Приходътъ на държавата отъ пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ възлиза на около 360 милиона лева. Споредъ доклада на директора, този приходъ по години е: презъ 1920/1921 г. — 56.460.053 л.; презъ 1921/1922 г. — 86.493.801 л.; презъ по-миналата 1928/1929 г. — 275.671.931 л.; за 9 месеца отъ 1929/1930 г. — 222.002.805 л.; като се смѣтне за останалитъ три месеца още 84—90 милиона лева, приходътъ ще излѣзе на около 306 милиона лева. Освенъ това, пощитъ пренасятъ безплатно държавната ко-

респонденция. Ако за своята кореспонденция държавата плаща, тя ще трѣбва да разходва годишно около 60 милиона лева.

Председателятъ: Свършвате ли скоро, г. Даскаловъ?

Д. Даскаловъ (з. в): Защо?

Председателятъ: Единъ часъ говорите вече.

Д. Даскаловъ (з. в): Нали два часа имамъ на разположение? Имамъ още единъ часъ.

С. Омарчевски (з. в): Нека свърши сега. По отдѣлнитъ параграфи нѣма да взема думата.

Д. Даскаловъ (з. в): Ако желаете, ще свърша сега, но по отдѣлнитъ параграфи ще вземамъ думата и ще говоря по 20 минути.

Така че общиятъ приходъ на държавата отъ пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ, като се смѣта и безплатната кореспонденция на държавата, възлиза на 366 милиона лева. Разходътъ е 215 милиона лева; значи, на държавата оставатъ печалба 151 милиона лева. Пощенцитъ искатъ 10% увеличение — около 15 милиона лева. Това е минималното, което тѣ искатъ, но го имъ бѣ отказано отъ г. министра на желѣзницитъ. Азъ мисля, че искането на пощенцитъ е много справедливо и би трѣбвало да бѣде удовлетворено.

Г. г. народни представители! Само пощенцитъ сѣ, които не могатъ редовно да авансиратъ въ службата си поради обстоятелството, че не сѣ предвидени достатъчно станции съ служби отъ първа и втора категория. Поради това, ония чиновници, които сѣ добили по-горни категории, не могатъ да заематъ съответни служби, а сѣ принудени сѣ десетки години да тъпчатъ все на едно мѣсто, да стоятъ все на една категория и единъ класъ. Именно за туй на стр. 65 въ бюджета бѣше предвидена една забележка четвърта, въ която се урегулираше това положение — да може всѣки пощенецъ, който е прослужилъ повече отъ 3 години въ I класъ въ дадена категория, да бѣде прекласиранъ въ X класъ на следващата по-горна категория и да получава заплата по тази категория. Въ забележка IV се казва: „Чиновници отъ III и IV категория съ висше образование, прослужили като такива 5 години и държали установения професионаленъ изпитъ, се прекласиратъ респективно въ II и III категория по щата съ месечна допълнителна заплата за длѣжността. На прекласирани въ следната по-горна категория подлежатъ всички служители, прослужили въ I класъ повече отъ 3 години“. Такива чиновници сѣ, много малко — не надминаватъ 70 души. Азъ имамъ тукъ едно извлѣчение, отъ което точно се вижда колко души подлежатъ на прекласиране въ по-горни категории. Отъ втора категория нѣма нито единъ чиновникъ, отъ трета категория — 37 души, които трѣбва да минатъ въ втора категория. Тѣ сѣ на служба при разнитъ станции, навършили сѣ вече 5 години, но нѣма възможностъ да бѣдатъ прекласирани и стоятъ още въ III категория. Има даже чиновници да сѣ прослужили вече 7 години, но още си стоятъ въ тая категория. Презъ течение на 1930/1931 г. ще навършатъ три години въ първи класъ, когато трѣбва да бѣдатъ въ по-горна категория, 12 души, и тия 12 души сѣ принудени да стоятъ, да тъпчатъ на едно мѣсто, да чакатъ ваканции, за да минатъ въ по-горна категория. Отъ IV категория има 11 души; отъ V категория има 5 души; отъ VI категория има 6 души. Отъ всички тия категории има всичко 71 човѣка. За тия именно 71 чиновници се бѣше искала тая забележка, именно да могатъ да добиятъ по-горна категория, макаръ и да служатъ въ една второстепенна или третостепенна станция. Обаче въ бюджетарната комисия тази втора частъ отъ забележката пропадна. Азъ моля г. министра да се съгласи тази забележка да си остане.

Министъръ Р. Маджаревъ: Въ бюджетарната комисия тази забележка не се отхвърли, а остана въпросътъ да се обсъди при разглеждането на законопроекта за бюджета на държавата.

Д. Даскаловъ (з. в): Тя не остана, а се отхвърли.

Р. Василевъ (д. сг): Не се отхвърли, а всички тия въпроси ще се разглеждатъ при разглеждането на законопроекта за бюджета на държавата.

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ много съжалявамъ, че г. министърътъ на финанситъ го нѣма тукъ, за да чуе. . .

Отъ сговориститѣ: Тукъ е.

Министъръ В. Молловъ (Отъ депутатскитѣ банки) А, моля, моля, азъ Ви слушамъ съ голѣмо внимание.

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ не знаехъ, че сте седнали тамъ.

Министъръ В. Молловъ: Ама мога и да не присѣдствувамъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ моля г. министра на желѣзницитѣ, или г. министра на финанситѣ да каже какъ мисли да уреди този въпросъ. Вие не чухте, г. министре на финанситѣ, какво казахъ азъ. Тѣзи чиновници сѫ едно малко число — 71 человекъ — които тѣпчатъ на едно мѣсто въ една категория. И за тѣхъ, както за всички други, трѣбва да има една иерархия — да могатъ да минатъ въ по-горна категория.

Министъръ В. Молловъ: Увеличение на заплатата или на категорията?

Д. Даскаловъ (з. в): Увеличение на категорията и вследствие на това, разбира се, и на заплатата.

Министъръ В. Молловъ: То е въпросъ на щатитѣ таблици.

Д. Даскаловъ (з. в): Въ бюджетарната комисия Вие казахте, че ще уредите този въпросъ съ чл. II отъ законопроекта за бюджета на държавата.

Министъръ В. Молловъ: Когато дойде да се разглежда законопроектътъ за бюджета, тогава ще видимъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Но азъ мисля, г. г. народни представители, че щомъ се гласува бюджетътъ на Дирекцията на пошитѣ и телеграфитѣ, този въпросъ ще си остане така.

Министъръ В. Молловъ: Малко грѣшка имате: като дойде на второ четене законопроектътъ за бюджета, този бюджетъ, както и всѣки другъ, може да бѣде измѣненъ — намаленъ или увеличенъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ ще бѣда много доволенъ, г. министре, ако Вие декларируете тукъ, предъ Парламента, че поемате тоя ангажментъ.

Министъръ В. Молловъ: Не, този ангажментъ не поемамъ. Азъ поехъ ангажментъ въпросътъ да се разиска, когато се разглежда чл. II отъ законопроекта за бюджета.

Д. Даскаловъ (з. в): Но Вие може да не направите нищо.

Министъръ В. Молловъ: Може да не направя, може да направя. Ще разискваме и ще видимъ какво ще направимъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Г. г. народни представители! Азъ мисля, че не може така съ насмѣшка да минемъ въпроса за тия чиновници, който се уреждаше съ тая забележка.

Министъръ В. Молловъ: Тоя въпросъ нѣма да мине съ насмѣшка, а ще се третира много по-сериозно, отколкото Вие го третирате случайно, като искате отъ мене да Ви подпиша нѣкаква полица или да поема известенъ ангажментъ. Въпросътъ е повдигнатъ преди Васъ, и много по-сериозно, отъ министра на желѣзницитѣ и отъ директора на пошитѣ.

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ го повдигнахъ, и въ бюджетарната комисия Вие казахте, че ще го уредите, а сега пъкъ казвате, че не може.

Министъръ В. Молловъ: Азъ казахъ, че въпросътъ ще се разиска. Договоръ не съмъ сключилъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Договоръ не сте сключили, но ако действително Вие мислите да уредите този въпросъ, нищо не прѣчи да се каже тукъ, предъ Народното събрание, че ще се уреди. Защото чиновничеството се интересува отъ този въпросъ, г. министре, и то казва: „Ако пропадне тая забележка, ние сме пропаднали и още дълго време ще тѣпчимъ въ една категория“. Азъ моля г. министра на желѣзницитѣ да вземе присърдце този въпросъ. Тия чиновници не сѫ много и трѣбва да се удовлетвори тѣхното искане.

Г. г. народни представители! Въ пошитѣ отъ известно време нѣкои влиятелни личности се налагатъ на рѣжово-дѣшитѣ хора въ това ведомство. Тия влиятелни личности вършатъ тамъ партизански работи, като искатъ уволнението на тоя или она чиновникъ, премѣстването на едно или друго, назначаването на свои хора. Това до голѣма степенъ спѣва добрата работа на ония хора, които се занимаватъ съ организацията на службата. И, за голѣмо съжаление, има депутати, които отиватъ тамъ и правятъ насилие даже на г. министра на желѣзницитѣ за уволняването или премѣстването на чиновници добросъвестни, безъ всѣкаква причина, само защото известенъ чиновникъ е билъ неугоденъ, не удовлетворявалъ прищевкитѣ на този или онзи партизанинъ. Такива случаи има много.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Това е абсолютно невѣрно. Желая да посочите конкретни факти.

Д. Даскаловъ (з. в): Питайте г. председателя на комисията. Нѣма защо да се разправаме. Азъ изтъкнахъ факти.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Посочете имена.

Д. Даскаловъ (з. в): Наши колеги, народни представители, отиватъ при директора на пошитѣ и настояватъ за уволнението на чиновници. Азъ лично съмъ успѣлъ чрезъ г. министра да задържа нѣколко такива чиновници. Също и председателятъ на парламентарната комисия е съдействувалъ по този въпросъ.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): А, значи, и Вие се бъркате въ тази работа!

Д. Апостоловъ (д. сг): Кажете единъ случай въ ваше време да е задържанъ чиновникъ по ходатайство на народенъ представителъ опозиционеръ.

Д. Даскаловъ (з. в): Ако искате да се изкорени тоза партизанство, недейте си служи съ това „въ наше време“, „въ ваше време“.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Д. Даскаловъ (з. в): Пошитѣ си иматъ свои отговорни лица — директоръ и съответни началници — които бдятъ за добрата служба; тѣ атестирайтъ най-добре чиновника. Не може единъ народенъ представителъ да отиде предъ министра или предъ директора да настоява за уволнението на този или онзи чиновникъ; тамъ си има съответни началници, дирекцията познава своитѣ чиновници, води се атестация за всѣки чиновникъ, и нѣма нужда отъ ходатайства.

Д. Апостоловъ (д. сг): Тѣй си върви, бе джанамъ, така си е.

Д. Даскаловъ (з. в): Г. министърътъ знае тѣзи работи. Азъ го моля да си вземе актъ отъ това и да не се заставятъ отговорнитѣ лица да вършатъ беззакония. Ето, самъ г. директорътъ на пошитѣ ми каза: „Азъ много съжалявамъ, че става туй нѣщо, но — налагатъ ми. Азъ познавамъ много добре службата и за всѣка служба трѣбва началникътъ да донесе; щомъ донесе началникътъ, нѣма нужда да го спирамъ“. Обаче върши се партизанство. За добрия редъ на пощенската служба не трѣбва ни най-малко да се партизанствува; трѣбва да се остави на съответнитѣ началници тѣ да донасятъ, защото тѣ познаватъ добре чиновницитѣ, иматъ достатъчно възможность да изучатъ какъвъ е всѣки единъ чиновникъ; нѣма нужда депутатътъ или отдѣлниятъ партизанинъ да отива да насилва рѣжоводнитѣ лица и да иска уволняването или премѣстването на чиновници.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): И задържането.

Д. Даскаловъ (з. в): И задържането.

Въ известни станции, г. г. народни представители, се прави друга партизанщина съ недоставяне кореспонденции и вестници. Има случаи, вестницитѣ отиватъ въ селата и се връщатъ обратно въ редакцията, като се казва: подобно лице нѣма или подобенъ адресъ нѣма. Това се върши съзнателно; вършатъ го нѣкои пощенски агенти, а не е желателно да се свърши. Моля г. министра на желѣзницитѣ да нареди въобще кореспонденцията да се доставя навреме на всѣки човѣкъ, а не още отъ станцията да се надписва на вестници и писма, че такова лице не е познато.

На стр. 65 от бюджета се казва въ забележка втора: (Чете) „Раздавачитъ въ т. п. станции, заплатитъ на които се плащатъ отъ общинскитъ управления, и занаяредъ оставатъ да се плащатъ отъ сѣщитъ. Ако откажатъ, министърътъ закрива административно станцията“. Г. г. народни представители! Има станции, които вече повече отъ 5 години сѣ на грѣба на общинитъ. Всѣки единъ отъ васъ знае какво е финансовото положение днесъ на нашата община. Когато една община съ своитъ осѣждни сръдства е издържала 5 години една станция, би трѣбвало вече държавата да поеме този ангажментъ. Ние имаме много такива станции, г. г. народни представители.

С. Златевъ (д. сг): Законъ има за това.

Д. Даскаловъ (з. в): Законътъ изрично казва: една открита селска телефонна станция трѣбва най-малко 3 години — казано е отъ 3 до 5 години — да се издържа отъ общината и следъ това издържката ѝ минава вече въ ръцетъ на държавата — тя я използва, тя получава приходитъ и тя прави разходитъ за нея. Обаче днесъ съ този бюджетъ се казва, че даже онѣзи общини, които сѣ издържали повече отъ 5 години станции, въ случай че откажатъ по-нататкъ издържката имъ, станциитъ се закриватъ.

Това положение не може да остане така и азъ моля г. министра на желѣзницитъ да обърне внимание на тази забележка втора отъ бюджета. Занаяредъ ония станции, които сѣ издържани 5 години отъ селски общини, да останатъ въ тежестъ на държавата, защото общинитъ не могатъ повече да ги издържатъ.

За постройката на селски телефонни станции има много постоянни комисии, които сѣ внесли стотици хиляди лева въ Дирекцията на пошитъ, за да свържатъ селата съ окръга и околнитъ съ телефонни постове, обаче дирекцията и досега не е направила нищо. Азъ зная, че Софийската постоянна комисия въ бюджета си за 1929/1930 г. е предвидила 1.000.000 л. за свързване съ телефонни съобщения Софийския окръгъ. Тази година е предвидила още 500.000 л. за тѣзи нужди на окръга, обаче нищо досега въ Софийския окръгъ не е направено. За Софийския окръгъ, гдето постоянната комисия е внесла толкова пари, нищо не е направено, а азъ зная други окръзи, които не сѣ внесли суми, но за тѣхъ е направено нѣщо. Напр., Търновскиятъ окръгъ не е внесълъ достатъчно сръдства, обаче тамъ е направено нѣщо, горедолу е удовлетворена нуждата отъ телефонни съобщения въ окръга. Варненската окръжна постоянна комисия — азъ съжалявамъ, че г. Ради Василевъ е излѣзълъ — сѣщо е внесла стотици хиляди лева за телефонни съобщения въ окръга, обаче досега не е направено нищо: нѣма материали, нѣма изолатори, нѣма жици, нѣма нищо и нищо не се прави. Телеграфнитъ стѣлбове сѣ поставени отъ едно село до друго, стърчатъ вече две години, а жици нѣма. И винаги отъ тукъ казватъ: „Нѣма материали“. Търгове се правятъ, анулиратъ се — не отговаряли на условията. По три пѣти се приематъ тия материали и въ края на краищата нѣма никакви материали, стоятъ си стѣлбоветъ и изгниватъ, а жици нѣма, когато паритъ сѣ внесени. Азъ моля г. министра на желѣзницитъ да си вземе бележка отъ това и да направи необходимото да се изпратятъ материали за окръжитъ, защото това положение не може повече да се търпи.

И най-сетне, като свършвамъ, азъ моля и апелирамъ къмъ г. министра да направи необходимото за пощенския персоналъ, за тия чиновници, които денонощно работятъ, употребяватъ голѣми трудъ и енергия, гладуватъ, мизерствуватъ, да се подобри тѣхното положение, като се отпуснатъ тия 15 милиона лева. Вие ще ги вземете, г. министре, отъ тия именно предвидени служби, които не сѣ заети. Вие сте имали презъ миналата година следнитъ незаети мѣста: за м. януарий — 78 мѣста, м. февруарий — 75, мартъ — 88, априлъ — 87, май — 170, за м. юний — 136 мѣста, за юний — 151, за августъ — 141, за септемврий — 76, октомврий — 61, ноемврий — 62, декемврий — 48, а презъ 1930 г. — януарий — 55 мѣста, февруарий — 49, мартъ — 40, априлъ — 42. Както казахъ, тия длѣжности сѣ предвидени, но не сѣ заети, поради което се явяватъ икономии. Отъ тѣхъ вие можете да удовлетворите горедолу искането на пощенци, да подпомогнете на това чиновничество, да му дадете най-минималното, което иска. Азъ ви казахъ, че пощенскиятъ персоналъ не е претенциозенъ; той вижди положението на държавата и иска онова, съ което може да преживѣе. Той нѣма ония претенции, които иматъ чиновницитъ при Народната банка, при мина „Перникъ“ и пр. Но той иска заплата поне 3.000—4.000 л. Дайте му я,

г. министре. Задоволете тия чиновници, за да имате добъръ чиновнически апаратъ, да бждатъ доволни, да нѣма негодувание, да не страда службата. Съ това ще извършите едно справедливо дѣло, като удовлетворите маса чиновници, за да не гладуватъ, да не мизерствуватъ, да не полагатъ ржка на този или онзи. Отъ това Вие най-много ще спечелите, ще спечели и правителството. Азъ апелирамъ къмъ народното представителство да се проникне отъ това съзнание и да удовлетвори тия чиновници, които работятъ денонощно. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Телеграфътъ, телефонътъ, пощата, радиото сѣ едно стопанство на държавата отъ голѣма важностъ и голѣма доходностъ. Приходитъ отъ това стопанство винаги надминаватъ разходитъ. Самитъ тѣ изкарватъ каквото е нужно и потрѣбно за издържка на персонала, за покупка на материали, за подобрене, и свърхъ всичко това остава нѣщо, което да се даде и на държавата, да се помогне и на държавния бюджетъ. Ето защо пощата, телеграфътъ, телефонътъ и радиото сѣ златни мини за държавния бюджетъ, и като така народното представителство, правителството и цѣлото българско общество трѣбва да опадатъ надлежното внимание на тѣхъ и да се потърсятъ начини и сръдства за увеличжение доходността на това стопанство, защото тя е доходностъ за цѣлия народъ. Това е така, погледнато отъ точка зрение на фиска. Но въпросътъ за това стопанство може да се разгледа и въ друго отношение — просвѣтно, културно, търговско и т. н. Всичкитъ тия съобщителни сръдства влиятъ за развитието на търговията, за успѣха, за напредъка на цялата страна, за разнасяне на всичко това, което трѣбва, нестѣжко, по цѣлия свѣтъ. Усвѣршенствуваме ли ги, дадемъ ли имъ възможностъ да вървятъ паралелно съ тия въ другитъ страни, ние допринасяме само богатство на нашата страна и улесняваме нашия народъ въ неговото просъщаване. За това нашата задача въ случая е не само важна, но и благородна; задача, върху която просвѣтеното внимание на народното представителство трѣбва да бжде спрѣно.

Г. г. народни представители! Като гледаме тѣй на въпроса, ще ми позволите да се спра най-напредъ на нашето радио. Въ последнитъ времена техниката до такава степенъ се усвѣршенствува, станаха такива открития, щото умътъ на простия човѣкъ не може да ги проумѣе. Преди години ако нѣкой кажеше, че туй, което се говори въ Америка или въ Парижъ, може да се чуе тукъ, въ София, щѣхме да го наречемъ лудъ, така както едно време Галилей, който е казалъ, че земята се върти, е билъ обявенъ за лудъ и сѣ го сѣдили като еретикъ, защото разпространявалъ такива „глупости“ за времето. Обаче въ последствие дойде време да се докаже, че Галилей е билъ правъ, а ония, които сѣ го обвинили, тѣ сѣ били луди, тѣ не сѣ били прави.

При това развитие на техниката и радиото ние трѣбва да вървимъ съ всички нововъведения, които ставатъ въ другитъ страни, да не оставяме назадъ. Ние сме доста назадъ не само въ сравнение съ великитъ народи — не можемъ и да се сравняваме съ тѣхъ — но и въ сравнение съ нашитъ съседи. Вчера и онзи день тукъ подчертахме — и се гордѣемъ съ това — че въ просвѣтно отношение ние надминаваме всички наши съседи. Това е единъ плюсъ на нашия народъ; едно качество, което трѣбва да се подчертае и което, естествено, се разбира и взема подъ внимание отъ нашитъ съседи. Но какво да кажемъ за нашитъ съобщителни сръдства, за радиото у насъ, на което не се отдава надлежното внимание отъ държавата, не само отъ гледището на фиска, да се увеличатъ приходитъ на държавата, но и да се постигнатъ и други задачи, и национални задачи? Въ Македония, напр., не се допушатъ грамофонни плочи съ българска пѣсенъ. Тамъ населението жадува да чуе българска пѣсенъ. Тамъ това се счита за държавна измѣна и подлежи на държавенъ съдъ. Преди празникитъ азъ слушахъ отъ Бѣлградъ една речъ, една проповѣдь за братството между българи и сърби; речъ, отъ гледището на този, който е говорилъ, убедителна, аргументирана. Ние слушаме по радиото отъ Бѣлградъ сръбска музика, слушаме музика отъ Цариградъ, отъ Букурещъ, но отъ наша страна за пропаганда на българската кауза и за разпространение на българската пѣсенъ нищо не е направено. Защо става това? Разходитъ за това не

сж Богъ знае що, пъкъ и да бждатъ даже голѣми, тѣ сж належашки, тѣ трѣбва да бждатъ направени. Азъ смѣтамъ, че една голѣма и, ако щете, една отъ първитѣ длѣжности на министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ е да се спре върху това и да види какъ и по какъвъ начинъ въ нашата страна, въ София, да бжде инсталирана една радиоразпрѣсвателна станция, която да предава онова, което е нужно, което е необходимо било за национална пропаганда, било да се чуе българската пѣсенъ и пр., и пр.

Г. г. народни представители! Въ връзка съ всички тия мои думи азъ смѣтамъ като необходимо за времето — необходимо е и за контрола на правителството, и за контрола на Народното събрание — да имаме една радиоразпрѣсвателна станция и тукъ, въ Народното събрание. Нека българскиятъ народъ да знае какво вършатъ неговитѣ представители. Народнитѣ представители по конституцията сж контролори на правителството. Но кой контролира народнитѣ представители? Малцина сж ония, които следъ време, следъ месецъ, следъ година взематъ дневницитѣ на Народното събрание и четатъ какво е приказвано тукъ. Вестницитѣ много малко предаватъ, а често пѣти предаватъ въ изопачена форма онова, което се приказва тукъ. Българскиятъ народъ желае, особено въ товз тежко време на стопанска криза и изнеможаване, което преживяваме, да знае какво вършатъ неговитѣ народни представители. И убеденъ съмъ, ако имаме една радиоразпрѣсвателна станция тукъ, нашитѣ речи щѣха да бждатъ чувани веднага, контролтѣ щѣше да бжде упражняванъ и ние, като народни представители, щѣхме да се срамуваме повече отъ себе си и ще дохождаме навреме да заседаваме, ще изпълняваме правилника, ще заседаваме докогато трѣбва и не ще правимъ нѣкои голѣми грѣшки, даже и глупости. Ние, г. г. народни представители, сега нѣмаме този общественъ контролъ, галеритѣ тукъ не всѣкога сж пълни, въобще отъ малко хора се слуша това, което се говори тукъ. Необходимо е българското общество да знае какво става въ нашата страна. Азъ мисля, че тая мисль заслужава вниманието на правителството и че уважаемиятъ министъръ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ ще си вземе бележка. Една радиоразпрѣсвателна станция въ Народното събрание, по сведенията на компетентни лица, нѣма да струва повече отъ 8 милиона лева. Г. министърътъ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ казва, че за постройки и други извънредни нужди на стопанството, което е подъ неговото ведомство, щѣлъ да прави заемъ. Било отъ Спестовната каса при Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, било отъ редовнитѣ или извънреднитѣ срѣдства на държавата той трѣбва да намѣри тия суми, защото инсталирането на една радиоразпрѣсвателна станция тукъ, въ Народното събрание, ще предизвика инсталирането на радиоапарати даже и въ селата. Така че доходитѣ на държавата ще бждатъ увеличени. Както знаете, доходността е голѣма и самото обществено предприятие ще се рентира и ще се изплати много скоро.

Г. г. народни представители! Следъ тия нѣколко думи за службата на радио, която служба у насъ е най-назадъ отъ всички други държави на Балканския полуостровъ, азъ ще кажа нѣколко думи за пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ.

На първо мѣсто, г. г. народни представители, азъ имамъ да спра вашето внимание върху нѣколко печални констатации, които е нужно българското Народно събрание да ги знае и най-после г. министърътъ на желѣзницитѣ да разбере какво се желае отъ самитѣ народни представители. Въ София ние имаме установена една централна поща. Зданието е правено специално за целта, но е правено преди години, когато не се е мислило, че службитѣ ще се развиятъ до такава степенъ, щото това здание да стане малко и да не може да побере всичкитѣ служби. Прибѣгна се до покупката и на други здания, нѣкои служби се премѣстиха въ други помѣщения. Както и да е, тукъ, въ столицата, все могатъ да се намѣрятъ частни помѣщения, които горе-долу да отговарятъ на целта, но не е сжщото въ провинцията.

Въ връзка съ този въпросъ азъ искамъ да ви напомня за едно нѣщо, което се пропусна въ миналото. И се пропусна като резултатъ на демагогия, като резултатъ на нежелание да се остави едно правителство да направи едно добро дѣло. Демагогията и сега я има, и сега сжществува, но може да се каже, че въ миналото тя бѣше още по-голѣма. Въпросътъ за помѣщаването на учрежденията въ София въ държавни помѣщения бѣше единъ въпросъ, който получи, тъй да се каже, последното си решение

презъ 1907 г., презъ министерствуването на бившия министъръ Иванъ Халачевъ. Той възприе тази формула: правителството да направи единъ заемъ въ чужбина. По смѣтката, която бѣше направена, съ единъ заемъ отъ 20.000.000 л. щѣха да се направятъ постройки за всичкитѣ министерства. Азъ и тогава бѣхъ депутатъ и знамъ, че когато това стана известно на нашето общество и тукъ, въ Парламента, и вънъ, въ печата — а най-много въ печата — се пуснаха всевъзможни обвинения и хули по адресъ на тогавашното управление за това, че то желало да направи тѣзи здания, за да получатъ нѣкои комисиона. А съ 20.000.000 л. щѣха да бждатъ свършени постройкитѣ на всички министерства!

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Тази кампания се организира, и правителството трѣбваше да се откаже отъ това свое намѣрение. Такава демагогия и необмислени преследвания станаха и презъ управлението на демократитѣ, презъ 1908 г. Струва ми се, че министъръ Ляпчевъ тогава бѣше подействувалъ да се намѣри единъ заемъ отъ Англия, отъ 5.000.000 л., за направа на желѣзницата до Дупница. Вследствие на кампанията, която се организира, вследствие на това, че нѣкои хора не искаха да разбератъ навремето какъ стои работата, този заемъ не се осъществи и желѣзницата до Дупница и досега не е направена. А за 5 милиона лева тогава щѣше да се построи тази желѣзница между Радомиръ и Дупница. Това е резултатътъ на демагогията и на необмисленитѣ критики, които се правятъ.

Другъ примѣръ. Презъ време на войната тогавашниятъ кметъ на столицата, покойниятъ Радевъ, бѣше влѣзълъ въ споразумение да откупи трамваитѣ на столицата за около 33 милиона лева. Специално нѣкои отъ г. г. широкитѣ социалисти и голѣма частъ отъ нашето общество тогава вдигаха голѣма връва срещу това, като казваха, че цѣната била голѣма, че кметътъ на столицата, Радевъ, щѣлъ да вземе комисиона и т. н. Трѣбваше да се отстъпи и се отстъпи. Трамваитѣ не се купиха за 33 милиона и трѣбваше да мине дълго време следъ това, за да платимъ за сжщата цѣль скѣпо и прескѣпо. Всичко това е резултатъ на недомислие, на зла умисль и голѣма демагогия.

Г. г. народни представители! Пропустнахме времена, когато много нѣщо можеше да се направи. Сега, обаче, това не трѣбва да се повтѣря. Думата ми е специално за телеграфопощенскитѣ и телефонни палати въ провинцията. Въ времето, когато азъ бѣхъ министъръ, създадохме единъ законъ, по силата на който да се направи единъ заемъ отъ Спестовната каса при Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, за да бждатъ направени, поне въ окръжнитѣ градове, специални телеграфопощенски палати. Това, обаче, навремето не можа да се осъществи.

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Частътъ е 8. Прави се предложение отъ страна на правителството да се продължи заседанието до свършването на този бюджетопроектъ и освенъ това да имаме заседание утре и въ понедѣлникъ. Моля, които сж за това предложение, да вдигнатъ рѣка: Мнозинство, Събранието приема.

И. Януловъ (с. д): И въ недѣля да има тогава!

Н. Кемилевъ (д. сг): Вие викате противъ разточителствата!

Х. Баралиевъ (с. д): Щомъ решавате да заседаваме въ сжбота и въ недѣля, защо ще работимъ нощно време?

Г. Нешковъ (д. сг): Сега влѣзохте. Трѣбва да бждете тукъ постоянно.

Х. Баралиевъ (с. д): Трѣбва да мълчите тамъ, защото нѣма кворумъ. Разбирате ли какво значи това? Кворумъ нѣмате! Всичко контробанда искате да гласувате.

С. Мошановъ (д. сг): Нѣма контрабанда, г. Баралиевъ; недейте приказва, така. Всичко презъ десетъ страни минава.

Х. Баралиевъ (с. д): За дребнитѣ работи по цѣли седмици заседавате, а голѣмитѣ въпроси ги претупвате.

С. Мошановъ (д. сг): Имаме ли право да продължимъ заседанието до 12 часа?

Х. Баралиевъ (с. д): Имате право, но имате и задължение.

Н. Кемилевъ (д. сг): Който има задължения, да си сложи мандата — ще дойде подгласникътъ.

И. Януловъ (с. д): Г. Стойчо Мошановъ! 60 души сте.

С. Мошановъ (д. сг): Какъв резултатъ ще постигнете съ повдигането на тия въпроси?

И. Януловъ (с. д): Въпросътъ за бюджета на Дирекцията на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ е сериозно нѣщо.

К. Пастуховъ (с. д): Всички камари държатъ за единъ редъ: при гласуванетоъ трѣбва да има кворумъ. И Вие трѣбва да се научите на това. Макаръ и до 12 ч. да стоимъ, трѣбва да се научите.

Х. Силяновъ (д. сг): За слушане на речитъ не се изисква да има кворумъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Щомъ ще заседаваме утре, нека г. Кознички продължи утре.

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Моля, продължете, г. Кознички.

В. Кознички (нац. л): Г. г. народни представители! Строятъ се нови станции въ Русе, Варна, Търново, Габрово и другатъ. Може би въ скоро време да бждатъ готови. Трѣбва въ тоя пътъ да се действува, за да се направятъ навсѣкжде телеграфо-пощенски и телефонни помѣщения. Тия, които ги имаме сега, сж наети отъ частни лица, не сж правени специално за тия цели, свършено сж непригодни — повечето отъ тѣхъ сж нехигиенични — вредятъ на здравето на чиновническия персоналъ и благоприятствуватъ за развитието на разни болести. Освенъ това частнитъ лица не сж наклонни да даватъ зданията си за телеграфо-пощенски помѣщения, защото тамъ се трупа и дене, и ноще свършено разнообразна публика, зданията се похабяватъ и не всѣкога държавата плаща необходимия наемъ. Затова Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ, и телефонитъ наема повечето пъти здания, както казахъ преди малко, свършено непригодни за целитъ. Това положение е вредително не само за персонала, но и за службитъ. Чиновниците, които стоятъ тамъ, не могатъ да издържатъ и да работятъ както трѣбва, защото сж изложени на заболяване. А вие знаете, че процентътъ на заболяванията въ телеграфо-пощенското и телефонно ведомство е много голѣмъ. Това е резултатъ на усилената служба; тамъ чиновниците работятъ денонощно. Въ нѣкои станции за тѣхъ Великденъ нѣма, Коледа нѣма, празници нѣма — въ всѣко време тѣ трѣбва да бждатъ на своя постъ, на своята работа. Държавата, която използва труда на тѣзи добри чиновници, трѣбва да се погрижи да имъ даде добри, солидни и подходящи за целта помѣщения.

Г. г. народни представители! Не е само това. Азъ ще спра вашето внимание и върху персонала на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ. Не излизамъ тукъ да похвалявамъ този персоналъ; той си има своето началство, което го знае и което може да каже своята авторитетна дума, но има случаи, кждето ние можемъ да направимъ оплакване и противъ него. Може да не сме прави, но такива случаи сжществуватъ. Персоналтъ може да се извини по недостатъчностъ на хора и по нѣкои други причини, но на всѣки случай факти сжществуватъ. Този персоналъ е недостатъченъ за изпълнение на службитъ, които сж му повѣрени.

Ще кажа специално нѣколко думи за низшия персоналъ. Кожото се касае до раздаватитъ, до куриеритъ, тамъ вече службата трѣбва да бжде по-експедитивна. Градоветъ нарастнаха — София стана голѣма, Пловдивъ голѣмъ и други градове въ България сжщо — а чиновницитъ останаха сжщитъ. Немислимо е да изпълняватъ такава голѣма служба. Не единъ пътъ съмъ ималъ случай да подавамъ телеграма отъ Кюстендилъ, идвамъ въ София за 3 часа и половина съ желѣзницата, а на утрешния день идва телеграмата! Защо? Не че тя не е предадена навреме — както чиновницитъ въ еднаа станция, предавателната, така и въ другата, приемателната, сж свършили своята работа навреме — но тѣзи, които трѣбва да разнесатъ телеграмитъ,

сж недостатъчни. Тѣ сж отишли на други страни изъ града и телеграмитъ чакатъ своя редъ. И вмѣсто да бжде предадена днесъ, тя ще бжде предадена утре. Този персоналъ трѣбва да бжде увеличенъ. Но персоналтъ въ Дирекцията на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ може до известна степенъ да бжде намаленъ. По разбирането на компетентни хора — това ще каже най-добре г. министърътъ на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ — има излишни служби, които биха могли да се съкратятъ, за да може да се назначи повече низшъ персоналъ. Напр., миналата година се предвидѣха трима инспектори, които бѣха свършено ненуждни. Ако е въпросъ за инспектори, то трѣбва да бждатъ увеличени инспекторитъ по финансовата служба, инспекторитъ, които контролиратъ станциитъ, които ревизиратъ каситъ въ разнитъ станции. Азъ виждамъ въ бюджета, който ни се предлага сега, че за изплащане на злоупотрѣбени суми се предвиждатъ 300.000 л., когато миналата година се предвидѣха 10.000 л.; това показва, че има суми, които сж злоупотрѣбени и държавата ще трѣбва да намѣри начинъ да ги върне. Отъ друга страна това показва, че ревизорскиятъ контролъ при Дирекцията на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ не е могълъ да проникне навсѣкжде. Има станции, които съ години по редъ не се ревизиратъ, а въ това съблазнително време, което преживяваме днесъ, лесно е да се разбере какъ нѣкои чиновници могатъ да се подхлъзнатъ и да направятъ злоупотрѣбление на суми. Увеличение, следователно, е необходимо на ревизорския персоналъ, на инспекторския персоналъ, който трѣбва своевременно навсѣкжде да се яви и да върши своитъ ревизии, за да се предотвратятъ злоупотрѣбленията.

Азъ не се спирамъ на подробноститъ по нѣкои други служби въ Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ, които, лесно е да се разбере, че могатъ да бждатъ съкратени, ако е въпросъ за икономия.

Г. г. народни представители! Въобще персоналтъ е слабо възнаграденъ. Най-голѣма нужда чувствува низшиятъ персоналъ. Тукъ отъ преждеговорившитъ се изнесоха въ това отношение доста данни за това. Излишно е и азъ да ги приповетарямъ. Мжчно е да се направятъ увеличения, ще каже г. министърътъ на финанситъ. И ние го знаемъ — държавнитъ срѣдства не пзвояватъ — обаче едно нѣщо може да се направи, г. г. народни представители, за успокоението на този персоналъ, за да не претендира. То е, да погледнемъ малко и на другитъ мѣста, гдето заплатитъ сж тѣй много голѣми. Г. г. народни представители! Недейте смѣта това за демагогия. И другъ пътъ съмъ ималъ случай да ви кажа това. Трѣбва да разберете, че тѣзи грамадни заплати, които се даватъ било въ мина „Перникъ“, било въ Народната банка, Земледѣлската банка и пр., се знаятъ и въ последната колица въ България, а не само отъ чиновницитъ по пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ. Това е, което боде въ очитъ, което ги безпокои, което кара всички тия хора да роптаятъ и казватъ: „Като нѣма срѣдства за насъ, какъ така има за другитъ? Защо по отношение на едни държавата е тѣй щедра, тѣй внимателна и ги остава да получаватъ такива голѣми суми и да натрупватъ цѣли богатства само за нѣколко години, а други дребни, порядъчни чиновници, които извършватъ такава огромна работа, работа благородна, тѣй устойчиви и тѣй преданни на своята работа, не могатъ да бждатъ възнаградени?“ Лесно е да се разбере, че преживяваме една остра стопанска и финансова криза. Тѣзи наши добри служители и чиновници виждатъ всичко това. Тѣ знаятъ, че нашиятъ селянинъ нѣма срѣдства — той трѣгва отъ село на пазаръ само съ една торбичка, прави малко пазарлъкъ и се връща. Че на всѣкжде е криза, това се знае, но за да се успокоятъ тѣзи, трѣбва да се направи нѣщо, както казахъ — да се увеличатъ заплатитъ. Признаваме, че трѣбва да се направи, обаче срѣдства нѣма. Обаче разберете, че ако намалимъ всички голѣми заплати и възнаграждения на другитъ, тогава претенции и оплаквания нѣма да има.

Щомъ е дума за чиновническия персоналъ, г. г. народни представители, позволете ми да кажа, че тоя персоналъ, за да бжде ръководенъ добре и правилно въ службата, трѣбва да има и своитъ учители; трѣбва да има отъ своята срѣда нѣкой, който повече отъ другитъ да познава службата, да познава усвършенствуването ѝ, както това става въ другитъ държави. Налага се, следователно, да се повърнемъ на онова, което е било преди 20 и повече години и да изпращаме всѣка година за специализация въ чужбина известенъ брой чиновници — броятъ имъ може да бжде много малъкъ, понеже времето

е тежко въ финансово отношение. Само преди 20 години бяха изпратени известен брой чиновници, които се специализираха. Тъй дойдоха. По-голямата част от тях сж запуснали вече службите си, другите стоят и допринасят много за развитието и успѣха на службата. Всѣка година по единъ, двама, трима отъ разнитѣ служби могат да отиватъ въ чужбина да проучватъ всички нововъведения и разнитѣ манипулации, които ставатъ тамъ, и като се върнатъ, да се поставятъ на ръководнитѣ мѣста, за да просвѣщаватъ своитѣ другари, да ги упѣтватъ.

Г. г. народни представители! Азъ ви споменахъ и порано, че чиновницитѣ по тия ведомства не знаятъ празнични и недѣлни дни, че работятъ и ноще. Дълженъ съмъ да ви кажа, че за тяхъ, колкото се касае за женския и детски трудъ, въобще за работното време, трудовитѣ закони не се прилагатъ. Въ замѣна на това на нѣкои отъ тия чиновници, специално на тия, които работятъ нощно време или сврѣхъ опредѣленото време, имъ се плаща нѣщо, но то е съвсемъ дребно, нищожно и незадоволително за тяхъ. Въ всѣки случай тия добри чиновници ще иматъ търпението да почакаатъ едно по-добро време, когато може да стане нѣщо въ тяхна полза.

Нашитѣ пощенски, телеграфни и телефонни станции презъ 1920 г. сж били 437, а презъ 1929 г. сж били 580 — както виждате едно значително увеличение. Презъ 1920 г., когато станциитѣ сж били 437, сме имали персоналъ 6.005 души, а сега, когато станциитѣ сж тъй много увеличени, ние имаме персоналъ 5.377 души — числото на станциитѣ е увеличено, а персоналитѣ въ тяхъ е намаленъ! Това показва, че на гърба на тѣзи служители е сложена една огромна работа, която мъчно може да се понесе. Но при изпълнението на тази служба тѣзи наши чиновници срѣщатъ и това препятствие, че нѣматъ необходимия книженъ материалъ, какъвто е потребенъ за кореспонденция, за вносни и износни листове и т. н. Тукъ отъ преждегорившитѣ се изнесоха нѣкои факти, даже и смѣшни. Азъ вѣрвамъ на това, което се казва. Така е: срѣдства се даватъ, но тѣзи срѣдства сж недостатъчни. Прибѣгването до тамъ, за да си служатъ съ пачаври за нѣкакви писма и т. н. лошо говори за насъ по отношение на успѣха на това предприятие, което дава такава голѣма полза на държавата. Но, г. г. народни представители, какво искате да имаме тия доходи, които ги имаме, когато материалитѣ, съ които си служатъ нашитѣ пощи, телеграфи и телефони, сж съвършено негодни или изхабени? Ще се спра на телефонния нумераторъ въ София. Той е вече старъ, той е отживѣлъ своето време.

Министъръ Р. Маджарсвѣ: А, не — новия не знаете.

В. Козеички (нац. л.): Той изисква едно голѣмо количество персоналъ, когато сега вече въ други страни иматъ наречени автоматически апарати, които сж много по-скѣпи, но въ замѣна на това не изискватъ такъвъ многоброенъ персоналъ. Тия автоматически апарати, които ги има вече въ други страни, желателно е да се въведатъ и въ нашата страна. Освенъ това нумераторътъ е старъ. Безспорно е, вследствие на дългото употребление той е станалъ похабенъ, а така сжщо сж похабени и нумераторитѣ, които имаме и въ провинцията. Заради това се срѣщатъ такива неприятности: ако искате да водите разговори, да не можете да ги водите, защото не се чува както се следва. Всичко това се дължи на нѣкои похабявания, които трѣбва да бъдатъ отстранени. Старитѣ апарати трѣбва да бъдатъ замѣнени вече съ нови, модерни, които ще дадатъ и необходимитѣ доходи.

Колкото се касае до телеграфнитѣ и телефонни линии въ нашата страна, собствено до веригитѣ, тѣ сж претоварени и сж претоварени до такава степенъ, щото могатъ често пѣти да бъдатъ и повреджани. Необходимо е въ нашата страна да има и достатъчно телефонни апарати, защото оплакванията за непоставяне на телефонни постове сж много както тукъ въ София, така и въ провинцията. Апаратитѣ сж недостатъчни.

Г. г. народни представители! За вътрешната служба въ нашата страна, по отношение на телеграфи и телефони, има много да се работи. Морзовитѣ и жюговитѣ телеграфни апарати, които се употребяватъ, сж стари. Нѣкои отъ тяхъ сж негодни, други сж почти изхабени. Въ всѣки случай държавата трѣбва да направи нѣщо и тамъ — да купи нѣщо по-модерно, по-хубаво и по-ценно.

Но ще обърна вниманието на г. министра на желѣзницитѣ, пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ върху друго едно обстоятелство. Ние имаме нужда — поне за столи-

цата — отъ прѣки съобщения съ нашитѣ съседни държави. Сега за сега такива съобщения имаме само съ Букурещъ. Желателно е да имаме и съ Бѣлградъ, съ Скопие, съ Солунъ, Цариградъ, съ Ангора, съ Атина. Това се налага отъ нашия стопански животъ. Безспорно, това се желае и отъ другата страна. Трѣбва само да се влѣзе въ разговори и споразумение, за да имаме тѣзи прѣки телефонни съобщения.

Г. г. народни представители! Нека се обърнемъ къмъ селото. Пощата въ селото не се раздава навсѣкжде навреме. Причини за това има много, но най-голямата е липсата на добри пѣтища и на достатъченъ персоналъ. Въ селата пощата отива нередовно. А необходимо е гражданската частъ отъ българския народъ да има тази връзка, навреме да получава своитѣ съобщения, не само за да знае какво става по цѣлия свѣтъ, но да може да си услужи. Знаете ли какво голѣмо значение може да има една телеграма или едно писмо, които могатъ да бъдатъ предадени навреме? Напр., въ търговията за порѣжкитѣ, които могатъ да бъдатъ направени, и за отговоритѣ на нѣкои предложения? Може да има лоши резултати за населението, ако то не може да си услужи. Ние нѣмаме телефонни станции по всичкитѣ села, а това е необходимо да стане. Една модерна, благоустроена страна трѣбва да има телефонъ въ всѣко село. Това е полезно не само за администрацията, за околийския началникъ, който отъ своя центръ въ даденъ моментъ може да бъде въ връзка съ всички села, да знае кѣде какво произшествие е станало, но това е необходимо и за стопанскитѣ цели на селското население. Началникътъ на Земледѣлската банка, началникътъ на Народната банка ще могатъ да бъдатъ въ връзка съ всички села. Доказватъ селяни, които искатъ заеми, представяватъ разни удостоверения, книжа, за да могатъ да добиятъ кредитъ. Необходимо е нѣкаква провѣрка. Началникътъ на Земледѣлската банка, началникътъ на Народната банка, или който и да е другъ, веднага ще може да направи надлежната справка. Виждате каква е ползата отъ телефона. Компетентни лица разправятъ, че трѣбватъ 500 милиона лева въ продължение на 10 години, за да бъдатъ поставени навсѣкжде телеграфни и телефонни апарати. Сумата действително е голѣма, но нуждитѣ сж още по-големи и правителството би трѣбвало да вземе подходящи мѣрки, щото да развие тази служба и въ всѣко село, въ всѣки населенъ пунктъ да имаме най-малко по единъ телефонъ.

Г. г. народни представители! Държавата трѣбва да изпълнява законитѣ, както ние искаме това отъ отдѣлитѣ личности. Имаме законъ, който казва, че чиновницитѣ по селскитѣ станции трѣбва да бъдатъ плащани отъ държавата, обаче има повече отъ 100 станции, за които държавата не изпълнява това си задължение или не предвижда въ бюджета необходимитѣ срѣдства. Това е една грѣшка, която действува възпитателно лошо, отъ една страна, а отъ друга страна вреди се на самата служба. Въ много населени мѣста си взематъ апарати, хората си плащатъ каквото трѣбва, поставили сж си телефонни постове, а отъ друга страна нѣма чиновници, които да ги обслужватъ. Ще трѣбва дълго време да се звѣни на нѣкой апаратъ въ село, докато дойде секретаръ-бирникътъ. Ето защо не само въ столицата, не само въ голѣмитѣ градове въ нашата страна, но и въ селата трѣбва да се уреди тая служба, за да се даде възможностъ и на селското население да използва тѣзи блага на техниката, както ги използва градското население.

Г. г. народни представители! Следъ тѣзи нѣколко думи, които казахъ, мисля, че е излишно да се разпростирамъ по-нататкъ и да приповетарямъ онова, което съмъ казалъ по този въпросъ миналата и по-миналата година. Достатъчно ясно тогава съмъ се изказалъ за голѣмитѣ нужди, които трѣбва да бъдатъ задоволени въ това ведомство. И тукъ ще се спра още единъ пѣтъ да направя апелъ както къмъ г. министра, така и къмъ г. г. народнитѣ представители — да се разбере веднѣжъ завинаги, че колкото повече задоволяваме тѣзи нужди, толкова повече увеличаваме златнитѣ мини на Бѣлгария, откъдето ще идватъ голѣми доходи.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (д. ср.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нека не ви се вижда чудно, че народното представителство проявява малко по-голямъ интересъ при разглеждане бюджета на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ.

Това е понятно като знаемъ, че този институтъ е тѣсно свързанъ съ нашия стопански и културенъ животъ. Никаква търговия не би могла да вирѣе, не би могла да се развива правилно и нормално, ако нѣмаме бързи, добре уредени и добре организирани пощи, телеграфи и телефони. Никаква индустрия, никаква промишленостъ не би могла да се развива правилно, ако нѣма сътрудничеството на този държавенъ институтъ. Особено важенъ е този институтъ за нашата вносна и износна търговия. Ние не бихме могли да се доберемъ до никакъвъ чуждъ пазаръ, ако нѣмаме редъ бързи и нормални съобщения съ чужбина. Пулсътъ на нашия културенъ животъ се чувствува и бие най-добре въ столицата. Този пулсъ не би могълъ да се разнесе по всички кѣтища на България, ако нѣмаме добре уредени пощи, телеграфи и телефони. Обаче нека си признаемъ, че въ последно време има нѣщо, което куца въ пощенското ведомство, има нѣщо, което не е нормално и което се признава отъ най-високото мѣсто — отъ главния директоръ на пощите и телеграфитѣ. Въ своя докладъ до бюджетарната комисиия той ви казва: нашитѣ линии, телеграфни и телефонни, сѣ разнебитени, тѣ се намиратъ въ окаяно положение; кукитѣ, апаратитѣ, морзови и хюгови, сѣ въ едно окаяно положение и подлежатъ на бракуване; срѣдствата, които се даватъ съ бюджета, не сѣ достатъчни, за да задоволятъ текушитѣ нужди на станцията, неужели да се помисли да стане подновяване на всички инвентарни предмети. Но не само главниятъ директоръ ви казва това. Сѣщото нѣщо се изнася и отъ органа на професионалната организация на пощенски, телеграфисти и телефонисти. Не единъ пътъ въ своя вестникъ, не единъ пътъ лично тѣ сѣ обръщали вниманието на г. министра, както и на г. главния директоръ, че има нѣщо аномално въ пощите, телеграфитѣ и телефонитѣ, че службитѣ не се изпълняватъ редовно и бързо, че интереситѣ на частни лица, на стопански деятели, на самата държава страдатъ и че ще дойде день и този день не е далечъ, когато всички тѣзи служби ще престанатъ да функциониратъ, едно, защото нѣматъ достатъчно материали, за да се подновятъ и, второ, защото самиятъ персоналъ, който е повиканъ да обслужва пощите, телеграфитѣ и телефонитѣ, се намира въ едно окаяно, мизерно положение, изражда се. Тия апели, обаче, досега много малко се взематъ подъ внимание.

А какви сѣ исканията на тая професионална организация? Преди всичко, тѣ искатъ подобрене на материалното си положение въ кръга на най-възможното; второ, тѣ искатъ подобрене условията на труда, при които сѣ поставени да работятъ и, трето, тѣ искатъ онова, което и ние всички желаемъ: подновяването, заздравяването на телеграфнитѣ и телефоннитѣ линии и на онзи инвентаренъ материалъ, съ който опериратъ.

Е добре, нека погледнемъ сега бюджета и да видимъ всички тия искания, нагледъ скромни, нищожни, които нѣма да костватъ на държавата повече отъ десетина милиона лева, дали сѣ удовлетворени. Г. г. народни представители! Азъ съмъ длъженъ да заявя, че бюджетътъ на пощите, телеграфитѣ и телефонитѣ и тази година, както и миналата година, не е реаленъ, не е действителенъ, че параграфитѣ въ по-големата си частъ не сѣ искрени, не сѣ действителни. И за да не бѣда голословенъ, азъ ще се спра поотдѣлно на нѣкои отъ тѣхъ. Така напр., по § 11 се предвиждатъ 6.500.000 л. Е добре, азъ положително зная, че по договоръ вие сте длъжни да предвидите една сума отъ около 9 милиона лева по този параграфъ и че миналата година по сѣщия параграфъ се гласува въ извънредния бюджетъ единъ допълнителенъ кредитъ отъ 2 милиона лева, макаръ че бѣше предвиденъ въ редовния бюджетъ по-голямъ кредитъ, отколкото сега, а именно 6.800.000 л. Е, какъ можете да свържете този бюджетъ, като предвиждате сега по тоя параграфъ 6.500.000 л., когато миналата година за сѣщата целъ сте изразходвали 8.800.000 л.? Ето единъ параграфъ неискренъ, нереаленъ.

По-нататкъ. По § 13 миналата година сте предвидили 4.800.000 л. и е станало нужда да се усили въ допълнителния бюджетъ съ 800.000 л. Тази година предвиждате пакъ само 4.800.000 л. Може ли тази сума да задоволи една такава нужда — изплащане на международнитѣ пощенски и телеграфни администрации такситѣ отъ размѣната кореспонденция и пр.? Не. Касасе се за една международна служба, а тя не може да се задоволява съ допълнителни кредити въ извънредни бюджети, а трѣбва да се задоволява съ срѣдства, предвидени реално въ бюджета, достатъчни да осигурятъ едно бързо международно съобщение.

По-нататкъ имате § 15. Този параграфъ миналата година сѣщо така стана нужда да бѣде засиленъ съ единъ извънреденъ допълнителенъ кредитъ отъ 3 милиона лева, макаръ че сѣ били предвидени 7.800.000 л. Тази година се предвиждатъ само 7.500.000 л. Ето пакъ единъ неискренъ параграфъ, едно неискрено перо.

По § 19 предвиждате 2.000.000 л. Сѣщиятъ параграфъ е билъ увеличенъ миналата година съ 2 милиона лева съ извънредния бюджетъ, макаръ че сѣ били предвидени по него 3.000.000 л. Значи, миналата година по тоя параграфъ сѣ били нуждни 5.000.000 л., а вие предвиждате сега всичко 2.000.000 л. Какъ ще задоволите тогава тия нужди? Ще търсите пакъ нови кредити или заеми, както казва г. министърътъ. Азъ мисля, че тия реални нужди трѣбва да се задоволятъ съ действителни, съ реални кредити въ бюджета.

По § 20 сѣщо така сте предвидили недостатъчно — 1.000.000 л. Миналата година по тоя параграфъ, макаръ че сѣ били предвидени 2.500.000 л., е станало нужда допълнително да се увеличи кредитътъ съ 1.000.000 л., а сега предвиждате всичко само 1.000.000 л.

По § 21 сѣщо така предвиждате недостатъченъ кредитъ въ размѣръ на 8.000.000 л. Миналата година кредитътъ по този параграфъ, макаръ че е билъ 14.000.000, вие сте го увеличили допълнително съ още 1.000.000 л., значи, всичко 15.000.000 л., а сега предвиждате 8.000.000 л.; значи, 7.000.000 л. по-малко. И този кредитъ е предназначенъ за купуване на телеграфо-пощенски и телефонни материали, жици, изолатори, куки, апарати и всевъзможни други материали, за които самъ г. главниятъ директоръ ви казва, че се намиратъ въ окаяно положение и подлежатъ на бракуване.

§ § 22, 26, 28 сѣщо така сѣ неискрени, сумитѣ по тѣхъ сѣ предвидени въ много по-малкъ размѣръ, отколкото въ действителностъ изискватъ службитѣ.

Г. г. народни представители! Азъ ще се спра на два параграфа, които ми правятъ особено впечатление и по които ще направя едно предложение съ молба то да бѣде възприето отъ народното представителство.

Първиятъ параграфъ е § 28. Той се отнася за фуражни пари на междуселскитѣ куриери за издържане на конетѣ имъ, съ които обхождатъ участъцитѣ си — по 300 л. на месецъ! Може ли единъ междуселски куриеръ да изхрани своя конь съ 300 л. месечно, или съ 10 л. на день!? Ако Министерството на вътрешнитѣ работи е признало, че за издръжка конетѣ на полицейската стража сѣ нуждни 900 л. на месецъ и дава толкова фуражни пари; ако Министерството на финанситѣ е признало, че за издръжка конетѣ на митническата и акцизната стража сѣ нуждни 600 л. на месецъ и е предвидило такъвъ кредитъ, какъ могатъ да ми обяснятъ г. министърътъ на желѣзницитѣ и г. докладчикътъ на тоя бюджетъ, че единъ конь на междуселски куриеръ може да се изхрани съ 300 л. месечно?

С. Дръновски (з): Яде по-малко!

Г. Т. Поповъ (д. ср): Или ще кажете, че той не е буржоазенъ конь, че той яде по-малко, че неговитѣ културни нужди сѣ по-малки! Съгласете се, г. г. народни представители, че това аномално положение не може да се търпи. И затуй именно въ последно време единъ отъ междуселскитѣ куриери съ отчаянъ тонъ писа въ вестницитѣ: „Азъ давамъ моята заплата, за да я яде конътъ, а азъ съ семейството си ямъ заплата на коня“. Значи, тия 1.600 л., които той получава, дава за издръжката на коня си, а пъкъ съ паритѣ, които се следватъ за храна на коня му, се издържа той и неговото семейство, макаръ и да гладуватъ. Очевидно, г. г. народни представители, тукъ има една несправедливостъ, една несъразмѣрностъ, и ние ще трѣбва да я изправимъ.

К. Маноловъ (зан): Г. Поповъ! Куриеритѣ просятъ по селата.

Г. Т. Поповъ (д. ср): Дори и да просятъ, нѣма кой да имъ даде.

К. Николовъ (д. ср): Два пъти седмично ходи да разнася пощата. Останалото време си стои у дома. Коньтъ му не е въ казармата, както на полиция.

Г. Т. Поповъ (д. ср): Другъ е въпросътъ за полицейския стражаръ: за него има и община, и пр. При много благоприятни условия сѣ поставени и полицейскиятъ, и

митническия, и акцизният стражари, но селският куриер не е поставен при тия благоприятни условия; той не може да намъри даром нито сѣно, нито ечемик; той трѣбва да го заплати предварително, често пѣти на много по-висока цена, отколкото въ града, защото не може да го намъри, особено въ балканскитѣ мѣста, отъ кждето всичко се купува и изнася.

Тѣй че, азъ моля народното представителство и г. министра да се съгласятъ да се изправи тази несправедливостъ, тази несъразмѣрностъ, като се предвидятъ поне 500 л. месечно за издрѣжка конетѣ на междуселскитѣ куриери, които обхождатъ селата и селскитѣ участъци, ако искате да имате редовна селска поща. Това ще предизвика едно увеличение на кредита съ една сума отъ около единъ милионъ лева. Това е нищо, г. г. народни представители! За целта азъ депозирамъ моето предложение на г. председателя. (Дава го на председателството)

Вториятъ параграфъ е § 40. Г. г. народни представители! Въ § 40 се предвижда за допълнително месечно възнаграждение на персонала по телеграфо-пощенското ведомство, върху което не се следва друго добавъчно възнаграждение, една сума отъ 6.400.000 л. Това е онова възнаграждение, което се дава на телеграфо-пощенци вън отъ редовната имъ заплата по бюджета. Това сѣ служители, като почнете отъ VI категория, които получаватъ нѣкакви си 75 л. месечно и свършите съ тия въ най-големата категория, които получаватъ 300 л. месечно възнаграждение. Както виждате, това е капка въ морето, едно нищожно възнаграждение.

Тоя персоналъ е далъ досега хиляди доказателства, че въ дни на тежки изпитания той никога не е проявявалъ наложително своитѣ искания и се е съобразявалъ съ финансовото и икономическо положение на нашата страна. И днесъ, когато пѣкъ преживяваме единъ такъв моментъ, тоя персоналъ не предявява Богъ знае какви голѣми искания, които не биха могли да бждатъ задоволени; напротивъ, неговитѣ искания сѣ много скромни.

Като имамъ предъ видъ тежкото стопанско положение, което преживява днесъ страната, тежкото финансово и икономическо положение, въ което се намира днесъ изобщо държавата, азъ ви моля да се съгласите, щото тоя параграфъ отъ 6.400.000 л. да се увеличи на 12.800.000 л. По тоя начинъ вие ще получите едно такова разпредѣление на категоритѣ: на I категория и извънъ категоритѣ месечно около 600 л. вън отъ заплатата; на III и IV категория сѣщо така 600 л., както за първостепеннитѣ, така и за окръжнитѣ и околийскитѣ центрове, а въ селата ще имате по 400 л.; за V категория ще имате 350 л. за София и за първостепеннитѣ станции, окръжни и околийски, а за останалитѣ селски станции ще имате по 200 л.; за VI категория служители, които сѣ най-зле платени, ще имате за София и за първостепеннитѣ станции, окръжни и околийски по 200 л., а въ селскитѣ станции по 150 л. — значи вмѣсто 75 л., които получаватъ сега, ще получатъ около 150 л.

Това искане азъ съмъ длъженъ да го подкрепя съ данни: Сега-засага една незначителна частъ отъ телеграфо-пощенския персоналъ, около 550 души, работятъ 8 часа дневно и се ползватъ отъ недѣлната почивка. Всичкитѣ други останали чиновници работятъ, като почнете отъ 2.200 до 4.400 часа годишно повече, отколкото всички други държавни служители. Това е точна статистика, която е държало бюро на статистиката и по която всѣки единъ отъ васъ може да сѣди, каква колосална работа, вън отъ опредѣленитѣ за работа часове, извършва тоя персоналъ. Вън отъ това всѣки единъ отъ васъ знае, че особено куриеритѣ, които пѣтватъ по писалищата непрекъснато, взематъ разстоянието София—Варна, което е около 1.200 километра отиване и връщане, безъ почивка, отиватъ и се връщатъ при денонощна служба. Забележете, че когато влакътъ минава презъ всѣка малка гаричка, тоя чиновникъ е длъженъ да бжде буденъ, за да може да размѣнява кореспонденцията съ всѣка една отъ тия гари. Това е день и нощ! Представете си каква физическа сила, какви нерви трѣбватъ, за да може да се издрѣжи единъ пѣтъ отъ 1.200 километра при непрекъснатата работа, день и нощ. И за всичкия тоя трудъ какво мислите, че получаватъ тия хора? Като почнете отъ 1.360 л., словомъ толкова, подчертавамъ това, и стигнете до 2.130 л. — това е месечната имъ заплата. 1.992 души отъ тоя персоналъ получаватъ заплата отъ 1.360 до 2.130 л.; отъ другитѣ категории, 1.635 души получаватъ отъ 1.710 до 2.450 л., чиста месечна заплата; 1.357 души получаватъ отъ 2.300 до 3.090 л. месечно и само 389 души получаватъ отъ 3.040 до 6.000 л. месечно — това е най-големата заплата. За Бога,

можете ли вие да допуснете, че тоя човѣкъ, който въ продължение на две денонощия работи непрекъснато, день и нощ, ще може той и семейството му да преживѣятъ съ 1.360 л.! Нима това нѣма да се отрази не само върху здравето на тоя човѣкъ, но и върху службата? И затуй какво виждаме? Виждаме, че по-големата частъ отъ тоя персоналъ, именно 2.300 души, всѣка година заболява, отъ които около 800 души отъ туберкулоза, а това представлява единъ процентъ отъ 35% отъ заболялитѣ специално отъ туберкулоза. Всичко това трѣбва да ни накара да се позамислимъ, г. г. народни представители; всичко това трѣбва да ни накара да признаемъ, че на тоя културенъ институтъ, който служи преди всичко на самата държава, както ви казахъ, който е далъ доказателства за себеотрицание, който е далъ доказателства не единъ пѣтъ, че служителитѣ му сѣ най-добритѣ националисти, трѣбва да се подобри положението. А че служителитѣ по телеграфо-пощенското ведомство сѣ най-добритѣ националисти, готови на себеотрицание, прѣсенъ примѣръ ни дава въ това отношение последното замѣтесение, когато никой въ гр. Пловдивъ не бѣше останалъ, а само телеграфистътъ единственъ стоеше въ станцията, за да размѣнява кореспонденция и да държи връзка съ София, и единичкъ надзорникътъ, покаченъ на 20 метровия контроленъ стълбъ, е държалъ контактъ съ министерството и го е осведомявалъ за това, което е ставало въ Пловдивъ. Тоя примѣръ, тоя фактъ на себеотрицание, на себепожертвование отъ страна на телеграфо-пощенци ще трѣбва да ни убеди въ едно: че тѣзи хора съ голѣма преданостъ стоятъ на своята служба, че тѣ сѣ рискъ да пожертвуватъ живота си, когато се касае да изпълнятъ добросъвестно своя дългъ къмъ държавата и къмъ народа. За всички тия добродетели, обаче, за всичко това, което се върши отъ тѣхна страна, ние имъ подхвърляме като на кучета трохи.

Азъ апелирамъ още единъ пѣтъ къмъ народното представителство да се съгласи, щото кредитътъ по § 40, съ който бихме могли да внесемъ известно, макаръ и малко, подобрене въ заплатитѣ, да се увеличи отъ 6.400.000 на 12.800.000 л. и по тоя начинъ цѣлятъ бюджетъ на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ ще го увеличите съ всичко 7.400.000 л. Това е едно увеличение, което вървамъ, макаръ и да не задоволява телеграфо-пощенци, поне ще задоволи общественото мнение, ще възстанови вѣрата всрѣдъ тия скромни труженици, че действително държавата цени тѣхнитѣ усилия, тѣхния трудъ и че действително, макаръ и въ такива времена, когато преживяваме стопанска криза, тя, ценейки тѣхния трудъ, отдѣля по нѣщо, за да ги задоволи.

Ние сме длъжни да направимъ това не само по казаното съображение; ние сме длъжни да го направимъ и по друго съображение. Една отъ професионалитѣ организации, която има високо гражданско съзнание, която всѣкога и при всѣки случай е имала предъ видъ преди всичко голѣмитѣ интереси на държавата, а не личнитѣ, професионални интереси само на съсловieto, това е, безспорно, организацията на телеграфо-пощенци. И когато тая организация е подкрепена почти отъ всички села и градове, отъ всички стопански съсловия — отъ търговци, индустриалци, занаятчии, отъ свободнитѣ професии — когато тѣзи съсловия взематъ присърдце тѣхната кауза, като изпращатъ съ стотици телеграми предъ васъ тукъ и изнасятъ окаяното, мизерно положение на тоя персоналъ и се застъпватъ за едно малко повишение на тѣхнитѣ заплати, ние не трѣбва да смѣтнемъ, че позивитѣ, които прави тази организация, сѣ позиви, които тикатъ персонала къмъ бунтъ, къмъ непокорство и къмъ други прояви. Не. Една професионална организация като тази е преди всичко стражъ на професионалитѣ интереси на съсловието и на онеправданитѣ, стражъ на правото и на правдата. Когато тая организация се бори за правото, за правдата, за справедливостта, ние не можемъ да я обвиняваме въ бунтарство. И азъ втори пѣтъ ви моля, г. г. народни представители, ценейки всичко това, да удовлетворимъ апелитѣ и исканията на тая организация, не само защото сѣ сами по себе си справедливи, но и защото тѣ сѣ станали достойни и на общественото мнение у насъ, щомъ то ги подкрепва съ своитѣ телеграми.

Но не е само това. Ако вземемъ да проследите вървежа и развитието на телеграфо-пощенскитѣ служби въ единъ периодъ отъ 10 години, вие ще се убедите, че действително тѣ сѣ нарастнали толкова много, че персоналтѣ, за да задоволи правилно и бързо всички тѣзи служби, би трѣбвало да се удвои, когато, напротивъ, ние сме го намалили съ 10%. И за да не бжда голословенъ и въ това отношение, ще си послужа съ една малка статистика.

За периода 1922—1928 г. включително пощенската служба се е увеличила с около 20%; парично-посилочната служба — с 52%; службата по изплащане записите — с 273%; спестовната каса — с 82%; телефонната служба по постове — с 44%; междуградските телефонни разговори — с 286%; числото на станциите се е увеличило с 32%, а пък персоналетът, както ви казах, съобразно с туй развитие на службата, е намален с около 10%. Това се потвърждава, както ви казах, и от самия главен директор в неговия доклад — че всичкият персонал изобщо е намален с 10%.

За да видите още по-ясно, каква е картината на телеграфопощенската служба и положението на заетия в нея персонал, аз ще ви цитирам данни, какво се върши в Софийската централна телеграфопощенска станция — в пощенската входяща и изходяща експедиция — само в един ден. Така, г. г. народни представители, в изходящата експедиция, където работят 11 души за препоръчаните писма и 8 души за простата кореспонденция — непрекъснато от 8 ч. сутринта до 12 ч. през нощта, докато изпратят всички влакове, за да могат да предадат тия колет и пакети — през ржцетъ на тия хора минават около 7 хиляди отфлн вестници и 1.000 връзки с по-голям вестник; прости писма и пощенски карти — 20.200; препоръчани писма 6.597; бандеролни пратки и печатни произведения 8.700; колет и 1.000 броя — това е срѣдно, нѣкой път е повече — записи 350. Всичко около 46.817 пратки, които трѣбва да минат през ржцетъ на тия персонал от 19 души в изходящата експедиция. В входящата експедиция положението е още по-тежко. Тамъ ще видите, че пратките сж сж около 10 хиляди повече. Така, напр., дневно тамъ се внасят; вестници и списания — 11.400; прости писма — 22.000; препоръчани писма, в тѣхното число и правителствената препоръчана кореспонденция — 7.293; бандеролни пратки и печатни произведения — 8.270; мостри, колет и ценни писма — 922, отъ които 302 сж за вътрешността, а 620 за странство; изплатени записи — 900. Или всичко броятъ на пратките, постѣпили в входящата експедиция, възлиза на 52.580 броя.

Само онзи, който е надникнал да види при какви трудови условия се изпълнява всичката тази огромна работа, само онзи, който е надникнал в тѣсните помѣщения да подиша малко пушека и димна востъка, да се нагълта с праха отъ чувалите и колетите поне в разстояние на един часъ, само той ще може да има ясна представа и за условията на труда, и за тия мъченици, за тия роби на труда, които работятъ в тия експедиции, г. г. народни представители. И, както ви казах, за всичко това тия хора получаватъ една заплата нищожна отъ 1.360 до 1.710 л., защото туй сж раздавачи, сортировачи и другъ помощен персонал, като експедиторите. Тѣ сж в шеста и пета категория и заплатите имъ не сж по-големи отъ 1.700 л. месечно.

Г. г. народни представители! Както ви казах, в интересъ преди всичко на държавата, в интересъ на правилния стопански развой въ нашата страна, въ интересъ на правилното развитие на търговия и индустрия, дългъ се налага на народното представителство да погледне по-сериозно на въпроса и да даде скромно удовлетворение на тия труженици на българската държава, за да може да се повдигне тѣхниятъ духъ, за да могатъ да вършатъ още повече присърдце своята работа. (К. Маноловъ ржкоплѣска)

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата г. министърътъ на железниците, пощите, телеграфите и телефоните.

Министъръ Р. Маджаровъ: Г. г. народни представители! Вземамъ думата само за да заявя, че не мога да се съглася с предложението на последния ораторъ, който иска да увеличимъ бюджета с 7 и половина милиона лева. Защото и бюджетътъ на Дирекцията на пощите трѣбва да се приеме безъ измѣнение, както това стана и с всички други бюджети, които се гласуваха въ съгласие с туй, което Министерскиятъ съветъ е установилъ и бюджетарната комисия е приела единодушно. Затова азъ ви моля да отхвърлите предложенията за увеличение на кредити и за искане на нови кредити.

Вѣрно е, че липсватъ много срѣдства за нашите пощи, телеграфи, и телефони. Това е една служба, която се развива и която на Балканския полуостровъ клоии да стане една отъ най-добре организирани. И затова не само тия срѣдства, които преждеговорившиятъ ораторъ поискаха, но и още много срѣдства, рано или късно, българската дър-

жава ще трѣбва да намѣри. Но когато ние днесъ искаме увеличение на кредитите, ще трѣбва да съпоставимъ това с едно друго положение, което съществува въ нашата страна и което бѣше предметъ на сериозни дебати въ Народното събрание като отзвукъ на дебатите, които ставатъ и всрѣдъ народните маси — тѣ наречената стопанска и финансова криза, която бушува у насъ. И ще се съгласите съ менъ, че да се иска увеличение на кредитите, безъ да се посочи отъ къде могатъ да се взематъ, при сегашното положение това ще бѣде една работа, която нѣма да бѣде сериозна, защото те е изпълнима. Въ това отнѣсние палиативите, които се предлагатъ, да се вземе този или онзи милионъ, не сж достатъчни. Срѣдствата, които сж нужни за развитието на нашето телеграфопощенско и телефонно дѣло, ще бждатъ намѣрени, но впоследствие. Тѣ не могатъ да се разглеждатъ при разискването на настоящия бюджетопроектъ.

Каза се още, че по § 21 — центърътъ на материалните разходи на пощите — не сж предвидени достатъчно срѣдства. Не сж предвидени, г. г. народни представители; и миналата година не бѣха предвидени и тази година още по-малко сж предвидени нужните срѣдства. За 1930/1931 г. нуждите на Дирекцията за пощите ще бждатъ къмъ 70 милиона лева. Но азъ питамъ народните представители: днесъ, когато отъ всѣкъде се прави повикъ да правимъ икономии, какъ мога да увелича единъ бюджетъ отъ 220 милиона с 70 милиона лева, за да задоволимъ нуждите? И азъ си отговарямъ, че ще има да се търпятъ лишения и презъ тази година, като поне по телефонното дѣло ще си служимъ с това, което окръжните съвети ни даватъ, но при малко по-голямъ редъ, като предвидимъ необходимите срѣдства въ бюджета на фондовете и като си послужимъ, съгласно закона, с единъ краткосроченъ заемъ отъ Спестовната каса. Това е единствениятъ нѣщо, което можемъ да направимъ днесъ. Но върху него не се спирамъ, защото то ще бѣде предметъ на обсъждане идущата недѣля въ Народното събрание.

Говори се за зданията. Както знаете, здания се строятъ. Ние правимъ най-образцови здания не само въ Русе и Варна, но и въ редица други градове. И понеже фондътъ расте, полка-лека ние ще покримъ България с станции и същевременно ще модернизирате нашите телеграфни и телефонни съобщения.

Когато се критикуваше, едни отъ ораторите казаха, че съвършено е овехтѣла телефонната централа въ София. Това не е вѣрно. Тя не е автоматическа централа, но е модерна и ние я разширяваме. И тия 2.500 нумера, за които говори г. Даскаловъ, тѣ ще се покриватъ следъ свързането с кабели; тѣ тогава ще се дадатъ. Значи фактически това твърдение не се оправдава.

Сега, г. г. народни представители, пристѣпвамъ къмъ другия въпросъ, по който искамъ да направя следната декларация тукъ. Поиска ни се, и то случайно, колкото обществото да чуе това, да увеличимъ заплатите на телеграфопощенските служители. Представители, и то отъ повечето, на това политическо влияние, което съществува въ професионалните организации, се въздържаха да си кажатъ рѣзко и положително думата по този въпросъ, защото и той е свързанъ с общия въпросъ за днешното наше тежко финансово положение и за още по-тежката финансова криза, която съществува у насъ. Азъ, като министъръ, дадохъ заповѣдъ да ми се направи докладъ относително сумата, която е необходима, за да се задоволятъ нуждите тая година по отношение заплатите на служителите по телеграфопощенското ведомство. Тия нужди се изчисляватъ на около 15 милиона лева. Тамъ влиза и нуждата отъ конетъ, за които говори г. Георги Поповъ, тамъ влиза и нуждата отъ увеличение на числото на надзорниците. Но, г-да, при общия принципъ, който се прие по отношение увеличението заплатите на държавните служители тази година, по единодушното решение на Министерския съветъ, както и съгласно мненията, изказани въ бюджетарната комисия и въ пленума на Народното събрание, да не се допуска тази година никакво увеличение на заплати, азъ не мога да заставамъ на противоположно становище и да не вѣрвамъ с тази обща воля, колкото и да ми е скѣпо ведомството, за което единъ денъ историята ще каже, че съмъ положилъ грижи, както по отношение стабилитета на персонала, като не си служа с партизанство — свидетел може да ми бѣде и г. Даскаловъ, единъ отъ най-големите мои политически врагове — така и по отношение подобрене хигиената и трудовите условия за служащите по това ведомство, което се осмещава с постройката на цѣла редица институти, които сега се пра-

вятъ, а ще дойде единъ денъ да стане сжщото и по отношение установяването на едни по-високи чиновнически заплати. Г-да! Колкото и да симпатизирамъ на ведомството, казвамъ, което управлявамъ, колкото и да имамъ амбицията като министъръ да направя нѣщо за това ведомство, азъ не мога днесъ да не заявя както на чиновниците, които ще ме чуятъ въ утрешния денъ, така сжщо и на васъ, народните представители, че е невъзможно да стане никакво увеличение на заплатитѣ на тия служители тази година при тази голѣма стопанска криза. Защото не сж само тия 5 хиляди души, а следъ тѣхъ идатъ 20 хиляди желѣзничари и още 68—70 хиляди други чиновници въ България. Ако азъ попитамъ: можемъ ли ние при това положение да повдигаме този въпросъ, азъ по-скоро бихъ си отговорилъ отъ гледище интереситѣ на избирателитѣ на г. Даскалова, отколкото отъ гледището на оная демагогия, която може нѣкои да правятъ тукъ отъ тая трибуна. Прочее, азъ повтарямъ: не мога да се съглася да се увеличатъ тази година заплатитѣ. Платформата си е платформа, тя ще си остане, неприятни ще бждатъ моитѣ думи, които ще чуятъ подведомственитѣ въ министерството, но голѣма ще бжде добросъвестността у тѣхъ да се примирятъ съ това положение. Азъ съмъ билъ въ връзка съ тѣхъ и съмъ говорилъ съ тѣхъ и не сж тѣ да не знаятъ, че азъ, като представител на държавата, а заедно съ мене и тѣ, имаме спрямо България едно задължение — най-напредъ да почакаме да изведемъ държавата отъ стопанската и финансова криза, която тя преживява.

Така че по тоя въпросъ, за голѣмо съжаление, азъ не ще мога да се съглася да искамъ увеличение на кредититѣ, и настоявамъ бюджетътъ да се приеме *tel quel*.

Спомена се тукъ и за развитието на радиотелеграфната служба у насъ. Азъ нѣма да се простирамъ надълго по този въпросъ. Но мисля, че следъ гласуването на бюджета въротно и Народното събрание ще бжде сезирано съ тая радиодифузна станция, която е нужна на българската държава, защото ние, заедно съ Албания, останахме последнитѣ държави въ това отношение. По редъ причини отъ техническо и морално естество, може би, азъ съмъ се явявалъ консерваторъ да не прибрзвамъ съ прокарането й, но единъ министъръ, който не бърза, често пъти има по-голѣмъ успѣхъ. Прочее, и на тази работа ще ѝ намеримъ колая.

Моля ви на края, г. г. народни представители, следъ тия кратки изявления, които ви направихъ, да се съгласите да гласуваме тази вечеръ бюджета на Главната дирекция на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, като предложенията, които се направиха отъ ораторитѣ, особено ония, които бѣха формулирани отъ последния ораторъ, да бждатъ оставени безъ последиствие. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 1, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 76)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Обаждатъ се отъ лѣвицата: Нѣма кворумъ, г. председателю!

Х. Баралиевъ (с. д): и К. Лулчевъ (с. д): Нѣмате кворумъ. Така не може.

П. Анастасовъ (с. д): Колко души сте, я се пребройте.

С. Мошановъ (д. сг): Защо така говорите?

П. Анастасовъ (с. д): 43 души сте заедно съ министритѣ и председателя.

Х. Баралиевъ (с. д): Обърнахте Парламента на нищо.

Нѣкой отъ сговориститѣ: (Къмъ лѣвицата) Кжде сж вашитѣ?

Н. Кемилевъ (д. сг): Тѣ не сж длѣжни да стоятъ тукъ!

П. Анастасовъ (с. д): и Х. Баралиевъ (с. д): (Къмъ болшинството) Доведете си хората. (Пререкания между депутати отъ лѣвицата и депутати отъ дѣсницата. Шумъ)

С. Мошановъ (д. сг): Г. председателю! Дайте 10 минути отидихъ. Народнитѣ представители сж отишли да вечерятъ и следъ това ще дойдатъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Давамъ 10 минути отидихъ.

(Следъ отидиха)

Г-да! Дневниятъ редъ за утре ще бжде следниятъ:

1. Трето четене законопроекта за откупуване за нуждитѣ на новата сграда на Министерството на общественитѣ сгради имота на Елисавета Иванова, находящъ се въ гр. София, ул. „Царъ Крумъ“ и пр.

Второ четене законопроектитѣ:

2. За допълнение на закона за устройството на сѣдилищата.

3. За бюджета на държавата за 1930/31 фин. година — бюджетопроектитѣ за разходитѣ на:

а) М-то на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ: 1) Гл. дирекция на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ (Продължение разискванията);

2) Дирекция на въздухоплаването и 3) Морска и рѣчна полицейски служби, морска учебна часть и желѣзопѣтно училище;

б) Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

4. За увеличение вноското мито на зърненитѣ храни.

5. Първо четене законопроекта за търговия съ сурови, неманипулирани тютюни.

Второ четене законопроектитѣ:

6. За одобрение произведения съгласно чл. 61 отъ закона за минитѣ търгъ за отдаване експлоатацията на държавната каменовжглена концесия „Крумъ“ и пр.

7. За уреждане собствеността и залога на движимости — машини и транспортъ отъ значителна стойност.

8. Докладъ на прошетарната комисия.

Които приематъ този дневенъ редъ за утре, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието за утре.

(Вдигнато въ 21 ч. и 50 минути)

Председателъ: АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ

Подпредседатели: { А. ХРИСТОВЪ
В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: Г. КРЪСТЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

Стр.	Стр.
Отпуски , разрешени на народните представители: Христо Баралиевъ, Христо Мановъ, Кънчо Кънчевъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Еминъ Агушевъ, Хюсентъ х. Галибовъ, д-ръ Димо Желъзовъ и Савчо Ивановъ	пжтищата и благоустройството имота на софийската жителка Елисавета Иванова, находящъ се въ ул. „Царъ Крумъ“, кварталъ № 406, въ София. (Първо и второ четене — приемане)
1621	1621
Питания: 1. отъ народния представител Георги Петровъ къмъ министра на народното просвѣщение —относно уволнението на частния преподавател при Музикалната академия Христо Панчевъ. (Съобщение)	Предложение за отпускане месечно държавно пособие на нѣкои руски ветерани, взели участие въ Освободителната война, и на вдовици на такива, живущи въ България. (Едно четене — приемане)
1621	1622
2. отъ народния представител Стефанъ Пѣйчевъ къмъ министра на вътрешнигъ работи и народното здраве — относно изстъпления на полицейски органи на 13 априлъ т. г. въ с. Долна-Липница, В.-Търновско. (Съобщение)	Бюджетопроекти 1. за разходитѣ по изпълнение договора за миръ за 1930/1931 финансова година. (Второ четене — приемане)
1621	1622
Законопроекти: 1. за статистическото право. (Съобщение)	2. за разходитѣ по Главната дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ за 1930/1931 финансова година. (Второ четене — разискване)
1621	1631
2. за откупуване за нуждитѣ на новата сграда за Министерството на общественитѣ сгради,	Народно събрание — заседания. Реши се да има извънредни заседания на 26 и 28 априлъ т. г.
	1638
	Дневенъ редъ за следващото заседание
	1644